

33ste vergadering

Dinsdag 2 juni 1987

Aanvang 13.30 uur

Voorzitter: Steenkamp

Tegenwoordig zijn 64 leden, te weten:

Baarveld-Schlaman, Barendregt, Bolding, Van den Bos, Van Boven, Burkens, Buijsert, Christiaanse, Coenemans, Van Dalen, Feij, Franssen, De Gaay Fortman, Geertsema, Gelderblom-Lankhout, Ginjaar, Glastra van Loon, De Goede, Groensmit-van der Kallen, Grol-Overling, Hendriks, Heijmans, Heijne Makkreel, Hofman, Holdijk, Van der Jagt, Jansen-van der Gevel, De Jong, Kaland, Kiers, Kruisinga, Van Kuilenburg-Lodder, Kuiper, Van Leeuwen, Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn, Luteijn, Maassen, Maris, J.H.B. van der Meer, M.A. van der Meer, Von Meijenfeldt, Postma, De Rijk, Schinck, Schouten, Schuurman, Stam, Steenkamp, Struick van Bemmelen, Tiesinga-Autsema, Uijterwaal-Cox, Veder-Smit, Van Veldhuizen, Verbeek, Vermeer, Vis, Vogt, De Vries, Wagemakers, Van der Werf-Terpstra, IJmkers, Van de Zandschulp, Zoon en Zoutendijk,

en de heren Van Dijk, minister van Binnenlandse Zaken, Koning, staatssecretaris van Financiën, en Evenhuis, staatssecretaris van Economische Zaken.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Tummers, Van Tets en Van der Werff, wegens het bijwonen van een vergadering van de West-Europese Unie;

Uijen, wegens verblijf in het buitenland;

Ermen en Pleumeekers, wegens ambtsbezheden;

Waltmans, wegens het bijwonen van een VNG-congres;

Zijlstra, wegens familieomstandigheden.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik deel voorts aan de Kamer mede, dat ik bericht van verhindering tot het bijwonen van de vergadering heb ontvangen van de minister-president, de ministers van Financiën en van Verkeer en Waterstaat, de gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen, de gevolmachtigd minister van Aruba, de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Tweede-Kamerlid de heer Linschoten.

De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen neem ik aan, dat de Kamer zich met deze voorstellen heeft verenigd.

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het eind van deze editie.)¹

Aan de orde is de **stemming** over het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet economische mededinging (voorzieningen met betrekking tot verticale prijsbinding en minimumprijzen) (19361)**.

(Zie vergadering van 26 mei 1987.)

Tegen stemmen de leden:

Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn, Luteijn, Maris, Von Meijenfeldt, Postma, Schouten, Schuurman, Struick van Bemmelen, Uijterwaal-Cox, Veder-Smit, Verbeek, De Vries, Wagemakers, Van der Werf-Terpstra, Zoutendijk, Barendregt, Van Boven, Burkens, Buijsert, Christiaanse, Coenemans, Van Dalen, Feij, Franssen, Geertsema, Ginjaar, Groensmit-van der Kallen, Grol-Overling, Hendriks, Heijmans, Heijne Makkreel, Hofman, Holdijk, Van der Jagt, De Jong, Kaland, Kiers, Kruisinga, Kuiper en de Voorzitter.

Voor stemmen de leden:

Van Leeuwen, Maassen, J.H.B. van der Meer, M.A. van der Meer, De Rijk, Schinck, Stam, Tiesinga-Autsema, Vermeer, Vis, Vogt, IJmkers, Van de Zandschulp, Zoon, Baarveld-Schlaman, Bolding, Van den Bos, De Gaay Fortman, Gelderblom-Lankhout, Glastra van Loon, De Goede, Jansen-van der Gevel en Van Kuilenburg-Lodder.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat het wetsvoorstel met 40 tegen 23 stemmen is verworpen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Wijziging van hoofdstuk XII (Ministerie van Verkeer en Waterstaat) van de begroting van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1985 (slotwet; tweede wijzigingsvoorstel) (19849)**.

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het **voorstel van wet van de leden Linschoten, G. Terpstra en Ter Veld houdende verlening van een uitkering-ineens aan personen met een werkloosheidsuitkering, die wegens de overgang naar een ander fiscaal regime een netto-inkomensachteruitgang hebben ondergaan (19873)**.

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de **stemming** over het wetsvoorstel **Verandering in de Grondwet van de bepalingen over het binnentreden in woningen (19552)**.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen.

De heer **Vogt** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik mag deze stemverklaring mede namens de fractie van de CPN afleggen. Toen op 25 maart 1986 de verklaring dat er grond bestaat een wijziging van de Grondwet te overwegen, werd behandeld, heb ik namens de fractie van de PSP enkele dingen gezegd die wij vandaag nog volledig kunnen onderschrijven. Het lijkt mij niet zo zinnig, dit hele verhaal te gaan herhalen. U kunt het lezen op blz. 854 van de Handelingen (vergaderjaar 1985/1986).

De kern van de bijdrage van de PSP-fractie was, dat wij het niet acceptabel achtten dat in de toelichting op het ontwerp van wet uitzonderingen op een toekomstig grondwetsartikel worden genoemd en verder wordt vastgesteld dat die uitzonderingen bij wet moeten worden vastgelegd. Wij hebben daarbij gezegd, dat uitzonderingen op een grondwetswijziging aan veel meer restricties onderhevig dienen te zijn dan wat argumenten die in de toelichting van een wetsvoorstel tot wijziging van de Grondwet worden genoemd; enerzijds omdat deze regering er niet altijd zit en omdat de regering bovendien niet de enige wetgevende instantie is en anderzijds omdat de interpretatie van wat een nood situatie is — daar ging het in die

toelichting om — lang niet altijd eensluidend zal zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Wij denken dat deze bedenkingen nog altijd heel hard op tafel liggen. De fracties van de CPN en de PSP zullen zich dan ook tegen dit wetsvoorstel verzetten en tegenstemmen. **Voor** stemmen de leden:

Veder-Smit, Van Veldhuizen, Verbeek, Vermeer, Vis, De Vries, Wagemakers, Van der Werf-Terpstra, Van de Zandschulp, Zoon, Zoutendijk, Baarveld-Schlaman, Barendregt, Van den Bos, Van Boven, Burkens, Bujsert, Christiaanse, Coenemans, Van Dalen, Feij, Franssen, De Gaay Fortman, Geertsema, Gelderblom-Lankhout, Ginjaar, Glastra van Loon, De Goede, Groensmit-van der Kallen, Grol-Overling, Hendriks, Heijmans, Heijne Makkreel, Hofman, Holdijk, Van der Jagt, Jansen-van der Gevel, De Jong, Kaland, Kiers, Krusinga, Van Kuilenburg-Lodder, Kuiper, Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn, Luteijn, Maassen, Maris, J.H.B. van der Meer, M.A. van der Meer, Von Meijenfeldt, Postma, De Rijk, Schinck, Schouten, Schuurman, Stam, Struick van Bemmelen, Tiesinga-Autsema, Uijterwaal-Cox en de Voorzitter.

Tegen stemmen de leden:

Vogt, IJmkers, Bolding en Van Leeuwen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat het wetsvoorstel met 60 tegen 4 stemmen is aangenomen. Het wetsvoorstel is dus aanvaard met de benodigde tweederde meerderheid.

Aan de orde is de **stemming** over het wetsvoorstel **Verandering in de Grondwet van de bepaling inzake het geven van inlichtingen door de ministers en de staatssecretarissen (19553, R 1307)**.

De **Voorzitter**: Verlangt een van de leden een stemverklaring af te leggen? Aangezien dit niet het geval is, gaan wij thans over tot hoofdellijke stemming.

Voor stemmen de leden:

Kaland, Kiers, Krusinga, Van Kuilenburg-Lodder, Kuiper, Van Leeuwen, Leyten-de Wijkerslooth de

Weerdesteyn, Luteijn, Maassen, Maris, J.H.B. van der Meer, M.A. van der Meer, Von Meijenfeldt, Postma, De Rijk, Schinck, Schouten, Schuurman, Stam, Struick van Bemmelen, Tiesinga-Autsema, Uijterwaal-Cox, Veder-Smit, Van Veldhuizen, Verbeek, Vermeer, Vis, Vogt, De Vries, Wagemakers, Van der Werf-Terpstra, IJmkers, Van de Zandschulp, Zoon, Zoutendijk, Baarveld-Schlaman, Barendregt, Bolding, Van den Bos, Van Boven, Burkens, Bujsert, Christiaanse, Coenemans, Van Dalen, Feij, Franssen, De Gaay Fortman, Geertsema, Gelderblom-Lankhout, Ginjaar, Glastra van Loon, De Goede, Groensmit-van der Kallen, Grol-Overling, Hendriks, Heijmans, Heijne Makkreel, Hofman, Holdijk, Van der Jagt, Jansen-van der Gevel, De Jong en de Voorzitter.

De **Voorzitter**: Ik constateer dat het wetsvoorstel is aanvaard met algemene stemmen, namelijk 64, en dat dus de vereiste tweederde meerderheid behaald is.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 (afschaffing van het inlichtingenrecht van kerkgemeenschappen inzake het inkomen van hun leden) (19459)**.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Zoon** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! In de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel worden zowel principiële als praktische argumenten aangevoerd voor de afschaffing van het recht van kerkgemeenschappen om door de fiscus te worden geïnformeerd over het inkomen van hun leden. Ik wil over beide categorieën argumenten enkele opmerkingen maken en ik begin met de laatste, de praktische argumenten.

De bewindslieden wijzen er in de memorie van toelichting op, dat hen negatieve reacties hebben bereikt van burgers die hebben bemerkt, dat de fiscus gegevens over hun inkomen heeft verstrekt en dat gebleken is, dat het inlichtingenrecht in toenevende mate op verzet stuit. Het blijkt echter niet mogelijk, dit toenemende verzet te kwantificeren. Op vragen

onzerzijds wordt gewezen op ingezonden stukken in de dagbladen, op brieven die de fiscus heeft ontvangen en op telefoontjes van burgers. Het toenemende verzet is daarmee natuurlijk niet aangetoond, evenmin als met de verwijzing naar de vragen die het Tweede-Kamerlid de heer Dolman in augustus 1978 heeft ingediend. Deze vragensteller volstond namelijk met de mededeling, dat vele contribuanten zich ergeren aan het feit, dat over hun fiscale gegevens wordt beschikt. Dat wil ik wel aannemen, vooral als ik in par. 46, lid 2, van de "Instructie Informatieverstrekking" lees, dat de inspecteur, indien een der echtgenoten lid is van een kerkgenootschap, desgevraagd mededeling doet van het samengestelde inkomen van beide echtgenoten.

Ergernis en verzet tegen een regeling zullen er altijd wel geweest zijn. Het toenemend verzet wordt echter niet aangetoond. Er is over het inlichtingenrecht overleg geweest met het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO). Had het CIO geen informatie kunnen verstrekken waaruit toenemend verzet kon blijken? Is in dat overleg ook de vraag aan de orde geweest of, zo een meerderheid van de leden van een kerkgenootschap bezwaar heeft tegen het inlichtingenrecht, deze meerderheid het desbetreffende kerkgenootschap niet had kunnen verbieden, van zijn recht gebruik te maken? Misschien hadden wij dan wat meer te weten kunnen komen over de omvang van het verzet en de mate waarin het is toegenomen.

Ook over de sterke daling van het aantal verstrekte inlichtingen, over de mate waarin de daling zich bij de verschillende kerkgenootschappen heeft voorgedaan en over de kerkgenootschappen waaraan gegevens zijn verstrekt, is weinig kwantitatieve informatie voor handen. Er vindt, delen de bewindslieden op een vraag onzerzijds mede, geen centrale registratie van de verstrekte inlichtingen plaats. De diverse inspecties zullen toch over deze gegevens beschikken, zo neem ik aan. Immers, zij die inlichtingen op grond van artikel 86 van de Wet op de inkomstenbelasting vragen, zullen moeten aantonen dat zij gerechtigd zijn gegevens te ontvangen en uit de voorgescreven administratieve handelingen in de paragrafen 53 en 54 van de Instructie blijkt dat precies bekend kan zijn aan wie, wanneer en

hoeveel informatie is verstrekt. Het is merkwaardig dat er kennelijk geen moeite is gedaan deze gegevens, waarom ook in de Tweede Kamer is gevraagd, bij de verschillende inspecties te vergaren.

Bij de principiële argumenten ligt het accent op het gelijkheidsbeginsel. Niet alleen kerkgenootschappen, maar ook sommige andere particuliere organisaties stellen de bijdrage van de leden vast aan de hand van hun inkomen. Deze andere organisaties kunnen echter op grond van artikel 67 van de Algemene wet inzake de rijksbelastingen de voor de vaststelling van de bijdrage relevante informatie van de fiscus niet krijgen. Volgens de bewindslieden leidt het gelijkheidsbeginsel ertoe dat aan de kerkgenootschappen geen rechten worden verleend die de andere particuliere organisaties worden onthouden.

Over deze toepassing van het gelijkheidsbeginsel is in de Tweede Kamer uitvoerig van gedachten gewisseld. Er werd, onder andere onder verwijzing naar artikel 2 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, aangevoerd dat het niet aangaat kerkgenootschappen gelijk te stellen met andere particuliere organisaties. Als ik het goed heb begrepen kon de staatssecretaris, die opmerkte dat kerkgenootschappen en verenigingen in afzonderlijke hoofdstukken van de Grondwet zijn geregeld, deze visie wel onderschrijven, maar hij zag de gelijkheid in de wijze waarop de financiële zaken worden geregeld. Als ik het met mijn eigen woorden mag zeggen: het is best mogelijk dat er sprake is van ongelijkheid tussen kerkgenootschappen en andere organisaties — ik kom daar aan het eind van mijn interventie nog op terug — maar zij verschillen niet in de wijze waarop zij de door de leden verschuldigde bijdragen willen vaststellen. Dan is het niet juist kerkgenootschappen door middel van het inlichtingenrecht meer mogelijkheden te bieden dan andere organisaties.

Een ander principieel argument dat te berde wordt gebracht, is de scheiding tussen Kerk en Staat. Kerk en Staat behoren naar de thans in brede kring geldende opvatting niet alleen in juridisch, maar ook in financieel opzicht onafhankelijk van elkaar te zijn. In "Overheid en nieuwe religieuze bewegingen" staat het op bladzijde 302 aldus: "Scheiding van kerk en Staat impliceert voor de

overheid zich te onthouden van de verzorging van het godsdienstig leven en maatregelen achterwege te laten die de kerken in een positie van afhankelijkheid van de Staat zouden kunnen brengen." Deze opvatting vonden wij al eerder terug in de wet tot beëindiging van de financiële verhouding tussen Kerk en Staat. Ook het onderhavige wetsvoorstel past daarin. Indien de overheid het door middel van het inlichtingenrecht mogelijk maakt dat kerkgenootschappen de financiële bijdragen van hun leden kunnen vaststellen, is er van enige afhankelijkheid sprake.

Het gelijkheidsbeginsel en de opvatting dat Kerk en Staat gescheiden dienen te zijn, zijn niet van vandaag of gisteren. Het lijkt dan ook wat merkwaardig dat het gelijkheidsbeginsel eerst in dit wetsvoorstel wordt gebruikt om het inlichtingenrecht af te schaffen. De verklaring lijkt te kunnen worden gezocht in het feit dat, zoals in het rapport "Overheid en nieuwe religieuze bewegingen" staat en zoals door de minister van Financiën is opgemerkt, opvattingen over de relatie tussen kerk en staat kunnen veranderen met de maatschappelijke omstandigheden. Zo kan, aldus genoemd rapport, de opstelling van de overheid worden beïnvloed door zich aftekenende ontkerkelijking. Daarover zijn duidelijke gegevens van het CBS beschikbaar. Na de oorlog, om precies te zijn tussen 1947 en 1984, nam de onkerkelijkheid toe van 17% naar bijna 35%. De kerkseheid, dat wil zeggen het percentage 18-jarigen en ouderen die meer dan één keer per maand naar de kerk gaan, nam tussen 1971 en 1984 onder de rooms katholieken af van 19,5 naar 11,9, onder de hervormden — Nederlands hervormden, zoals in mijn tekst stond, mag ik beslist niet zeggen van iemand die goed thuis is op kerkelijk terrein — van 7,7 naar 4,8 en onder de gereformeerden van 7,3 naar 5,9. Zonder deze maatschappelijke ontwikkeling zouden vermoedelijk het gelijkheidsbeginsel en de scheiding tussen kerk en staat in ruime kring geen instemming hebben gevonden en zou er van toenemend verzet tegen het inlichtingenrecht wellicht geen sprake zijn geweest.

Mijnheer de Voorzitter! Tot slot maak ik nog enkele opmerkingen over een toepassing van het gelijkheidsbeginsel die evenzeer zou passen bij de gewijzigde maatschap-

pelijke situatie. Het inlichtingenrecht van de kerkgenootschappen blijft nog vijf jaar van kracht. In het voorlopig verslag hebben wij erop gewezen dat artikel 6 van de Grondwet niet alleen de vrijheid van godsdienst, maar ook die van levensovertuiging garandeert. Wij hebben gevraagd over de overgangstermijn niet ook zou moeten gelden voor genootschappen, instellingen en verenigingen van levensbeschouwelijke aard die wel behoefte hadden aan informatie, maar die geen gebruik konden maken van artikel 86, omdat het informatie-recht alleen voor kerkgenootschappen geldt. De bewindslieden antwoordden dat slechts kerkgenootschappen die in tien, aan 1 januari 1986 voorafgaande, jaren een beroep op de regeling hebben gedaan, gebruik kunnen maken van de overgangsregeling. Dat is mij uiteraard bekend, want zo staat het in artikel II van het voorstel. De bepaling is ook redelijk, want wij mogen ervan uitgaan dat kerkgenootschappen die de laatste tijd geen gebruik van de regeling hebben gemaakt, daar ook geen behoefte aan hadden. Het gaat mij echter niet om kerkgenootschappen, maar om organisaties en dergelijke op levensbeschouwelijke grondslag die, toen in de Grondwet alleen nog over godsdienst en kerkgenootschappen werd gesproken, geen gebruik van artikel 86 van de wet op de inkomstenbelasting konden maken, ook al hadden zij daar wel behoefte aan. Nu er in de Grondwet sprake is van volledige nevenschikking van godsdienst en levensbeschouwing, zou de overgangperiode van vijf jaar ook voor organisaties op levensbeschouwelijke grondslag moeten gelden, met dien verstande dat aan die organisaties, anders dan aan kerkgenootschappen, niet de eis kan worden gesteld dat zij de laatste tien jaar van artikel 86 gebruik hebben gemaakt. Dat konden ze namelijk niet. Deze uitbreiding van de overgangsregeling zou naar ons oordeel stroken met het gelijkheidsbeginsel.

Wellicht zal de staatssecretaris, evenals hij in de Tweede Kamer heeft gedaan, nu aanvoeren dat de gelijkheid niet volkomen is, aangezien in de wet op de inkomstenbelasting een bepaling staat die kerkgenootschappen onderscheidt van andere rechtspersonen en wel in die zin, dat verplichte bijdragen aan kerkgenootschappen volgens artikel 47 van de

wet op de inkomstenbelasting als giften kunnen worden afgetrokken. Ik wil wat dit betreft opmerken dat dit ook geldt voor contributies aan bij voorbeeld het Humanistisch Verbond en blijkens een uitspraak van het Hof te Leeuwarden aan een loge van de Orde van Vrijmetselaren. Zo zijn er nog wel een paar te noemen. Anders gezegd: ook wat dit betreft, wordt het gelijkheidsbeginsel toegepast en nemen kerkgenootschappen geen unieke positie meer in.

In de beantwoording van onze vraag wijzen de bewindslieden er ten slotte op dat uitbreiden van de organisaties waarop de overgangsregeling van toepassing is zou indruisen tegen de bedoeling van het wetsvoorstel, namelijk afschaffing van het inlichtingenrecht. Ik zie dat niet in, want de uitbreiding van de overgangsregeling is niet van invloed op het tijdstip van afschaffing van het recht. Dat recht vervalt na vijf jaar en dat blijft zo. Het enige wat zou gebeuren is dat in het kader van het gelijkheidsbeginsel dat door de bewindslieden zozeer wordt geaccentueerd en ook in artikel 47 I B al toepassing heeft gevonden, organisaties op levensbeschouwelijke grondslag, zo zij daaraan behoefte hebben, gedurende de overgangperiode van het recht gebruik kunnen maken. Dat is naar ons oordeel alleszins redelijk en rechtvaardig!

□

De heer **Holdijk** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik was er bij de voorbereiding van dit debat van uitgegaan dat wij ook de minister van Financiën in ons midden zouden hebben. Dat blijkt niet het geval. Daarom op zichzelf niet getreurd, maar wellicht dat in mijn geschreven tekst hier en daar nog sporen zijn achtergebleven van die veronderstelde aanwezigheid. Mijn excuses daarvoor.

De **Voorzitter**: Ik meen dat ook afgesproken is dat de heer Ruding zou komen, maar het overleg met de Stichting van de Arbeid loopt natuurlijk uit.

Staatssecretaris **Koning**: Mag ik de minister van Financiën verontschuldigen? Hij heeft bericht van verhindering gezonden. Het was de oorspronkelijke opzet om hier aanwezig te zijn, maar zoals u veronderstelde, loopt het overleg met de Stichting van de Arbeid uit.

De **Voorzitter**: Dank u wel, dan weten wij de reden.

De heer **Holdijk** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Via u sprak vanaf dit gestoelte mijn geachte voorganger dominee Abma, nu ongeveer drie en een half jaar geleden — om precies te zijn op 29 november 1983 — de minister toe die ik mij hier had toegedacht. De staatssecretaris deed toen niet mee, maar mag nu de honneurs alléén waarnemen. Hij sprak over een onderwerp dat qua achtergrond nauwe verwantschap vertoont met het wetsvoorstel dat wij vandaag mogen behandelen. Ik doel op het voorstel dat geleid heeft tot de wet van 7 december 1983, verschenen in het Staatsblad van 29 december 1983, nr. 638, tot beëindiging van de financiële verhouding tussen staat en kerk. Dominee Abma typeerde die daad van wetgeving mijns inziens zeer treffend door te spreken van het slaken van de zilveren koorden via een gouden handdruk.

Hoewel hij van mening was dat het toenmalige wetsvoorstel weinig bijdroeg tot de oplossing van het echte probleem — en hij duidde op het probleem van de verhouding van de staat en de vele kerken — verklaarde hij zich akkoord met het voorstel. De bewindsman zal willen aannemen dat ik deze gebeurtenis niet alleen releveer om de naam van een door mij zeer gewaardeerd oud-lid van deze Kamer nog eens voor het voetlicht te halen, maar omdat de minister zelf bij de behandeling van het wetsvoorstel dat vandaag ter bespreking voorligt aan de overzijde van het Binnenhof op 3 december 1986 de verwantschap tussen dit wetsvoorstel en het voorstel dat leidde tot de genoemde wet van 7 december 1983, heeft benadrukt. Ik citeer hem: "Aangezien er in 1983 een principiële beslissing is genomen — terecht, naar mijn mening — moeten wij dit wetsvoorstel in het verlengde daarvan zien." Even daarvoor had hij gezegd: "Ik wijs erop dat het wetsvoorstel naar onze indruk logischerwijze in het verlengde ligt van eerdere voorstellen." Of het een nu werkelijk logischerwijs in het verlengde ligt van eerdere voorstellen, lijkt mij discutabel en zelfs betwistbaar, maar ik val de minister bij, als hij wijst op de gemeenschappelijke achtergrond waaraan beide voorstellen ontspruiten en die gelegen is in de verbreking

van de betrekkingen tussen kerk en staat, waarmee ik mij uitdruk op een wijze die voor mijn rekening komt. Hoewel de staatsrechtelijke scheiding tussen beide al bijna twee eeuwen geleden is uitgesproken, is de boedel nog altijd niet geheel afgewikkeld. Wat vandaag geschiedt, is de zoveelste restantenopruiming. Wie is gebaat met of wordt getroffen door deze opruiming?

De overheid, de belastingdienst, zal verlost zijn van de inlichtingenplicht, op termijn weliswaar, die in 1983 een last meebracht van 60.000 verstrekte inlichtingen, en na 1991 zal de Staat inkomsten derven die in 1983 zegge en schrijve 6000 gulden bedroegen. De kerken verliezen een sedert 1920 bestaan hebbend recht, een faciliteit. Wordt hierdoor het kerkelijke leven in Nederland ontregeld? Het laat zich, gelukkig, zo voeg ik eraan toe, niet als zodanig aanzien. Niettemin lijken enkele kleine kerkgenootschappen, met name de Israëlitische, gedupeerd te worden. Om deze reden hebben zij zich rechtstreeks en via het CIO tegen het wetsvoorstel verklaard. Mijn fractie gaat het concrete belang dat enkele kerkgenootschappen nog altijd blijken te hechten aan deze wettelijk gewaarborgde dienstverlening door de overheid, ter harte, maar meer nog stuit mijn fractie de eigenlijke motivering van het wetsvoorstel tegen de borst.

In de memorie van toelichting zijn zowel principiële als pragmatische argumenten aangevoerd. Eerst tijdens de mondelinge behandeling aan de overzijde van het Binnenhof is eigenlijk goed duidelijk geworden wat in dit opzicht het zwaarste heeft gewogen. De praktische argumenten — het afnemende belang, de privacy van betrokkenen, het opkomen van allerhande sekten en andere — hebben onze fractie niet overtuigd als zijnde op zich zelf van voldoende gewicht om op vrij korte termijn tot algehele afschaffing van het inlichtingenrecht over te gaan. Bezwaren van deze aard, van praktische aard dus, hadden immers op minder rigoureuze wijze onderzocht kunnen worden.

Wij zijn niet ongevoelig voor de uitnodiging van de minister aan de overzijde gedaan, ons ook bij een lang geleden verworven recht af te vragen of er nog voldoende redenen aanwezig zijn om zo'n recht, dat een zekere uitzonderingspositie schept, te handhaven. Vanuit praktische,

pragmatische motieven geredeneerd, is het voor ons echter veeleer de vraag of dringende omstandigheden bestaan die min of meer tot beëindiging dwingen. Wij zien die in deze context niet. Ik herinner overigens nog aan de opmerkingen van mijn voorganger op deze plaats, de heer Zoon, die naar mijn mening terecht gewezen heeft op de gebrekkige informatie van de zijde van de minister en de staatssecretaris over deze praktische bezwaren.

De dringende en dwingende redenen moeten veeleer in het veld van principiële overwegingen gezocht worden. De een blijkt hierbij de nadruk te leggen op de zo radicaal mogelijke scheiding van kerk en staat en de ander, onder wie de minister, hanteert liever als hoofdargument het gelijkheidsprincipe. Beide uitgangspunten leiden evenwel in dezen tot hetzelfde resultaat.

Het zal de staatssecretaris, gelet op zijn ervaring in het parlement, niet verbazen, als ik verklaar dat mijn fractie ook beide genoemde principiële overwegingen niet tot de haren kan maken. De scheiding van kerk en staat, in de zin waarin dit principe gemeenlijk wordt opgevat en sedert bijna twee eeuwen wordt gepraktiseerd, is ons dogma niet. Integendeel, de belijdenis van de nationaal-gereformeerde kerk leert anders. Een duidelijke onderscheiding van kerk en staat en een grondwettelijk gewaarborgde afbakening van taken en bevoegdheden laat naar onze mening onverlet, dat beide elkaar ten dienste zijn en daarbij niets anders voor ogen hebben dan het waarachtig welzijn van het volk te dienen.

Wat het gelijkheidsprincipe betreft, merk ik nog het volgende op. Wie dat principe hanteert, moet een scherp en geoefend oog en een betrouwbare maatstaf hebben om te kunnen beoordelen wat gelijk en wat ongelijk is. Wat betreft de verstreking van inlichtingen door de belastingdienst aan derden, worden de kerkgenootschappen voortaan gelijkgeschakeld met — andere — particuliere organisaties. In de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer heb ik gelezen: "Naar ons oordeel kan geenszins worden gesteld dat door de opheffing van de in artikel 86 Wet IB besloten liggende rechtsongelijkheid een inbreuk wordt gemaakt op het volstrekt eigen karakter van kerkgenootschappen. Miskenning van dat karakter doet zich naar onze mening dan ook niet voor."

Geen inbreuk en geen miskenning, zegt de regering. Maar de vraag is natuurlijk of men het eigen karakter van de kerkgenootschappen of, wat meer is, van de kerk wel erkent en wel honoreert. Het is nu niet de gelegenheid, mijnheer de Voorzitter, om breedvoerig in te gaan op het antwoord op deze vraag. Wel wil ik hier reeds kwijt dat ik mij voorshands niet kan verenigen met het in het op 25 februari 1986 aangeboden voorstel voor een Wet openbare manifestaties opgenomen voorstellen om de Wet op de kerkgenootschappen van 1853 zonder meer te doen vervallen, ook wat betreft artikel 1, dat thans nog geldt en dat de vrijheid van regeling en organisatie behelst. Maar ik besef dat deze discussie eerst aan de overzijde en met andere bewindslieden dan vandaag in ons midden zijn, moet worden gevoerd. Hetzelfde geldt voor de met betrekking tot het ontwerp-invoeringswet Nieuw BW, nr. 17725, te voeren discussie.

Mijnheer de Voorzitter! Terugkerende naar het voorliggende wetsvoorstel, stellen wij met de bewindslieden vast dat — ik citeer nu de staatssecretaris naar zijn antwoord in eerste termijn aan de overzijde — "aan dit wetsvoorstel principiële redenen ten grondslag liggen. Die principiële redenen hebben de overhand gehad bij de verdediging en indiening van dit wetsvoorstel. De afweging van kosten en baten is van ondergeschikt belang." Zo'n uitspraak schept duidelijkheid.

Maar tegelijkertijd roept zulk een duidelijkheid weer vragen op. Als de minister in dit geval als hoofdargument het gelijkheidsprincipe hanteert en er in hetzelfde verband op wijst dat de voorgestelde wetswijziging ook alles te maken heeft met een zich geleidelijk aan veranderend opvattingenpatroon in de samenleving en in de politiek, dan dringt zich onvermijdelijk de vraag op, welke andere restanten na deze voor opruiming in aanmerking komen. Tegen een principiële opvatting die zich laat gelden al naar gelang de opvattingen van het moment in de samenleving, lijkt mij weinig bestand. Is, om in het kader van de verantwoordelijkheid van deze bewindslieden te blijven, het volgende slachtoffer misschien het derde lid van artikel 47 Wet IB, de aftrekregeling wegens giften?

De staatssecretaris heeft aan de

overzijde uitgesproken dat de daarin voorkomende specifieke regeling voor kerkelijke giften en belastingen hem juist voorkomt. Moeten wij die mededeling zo verstaan dat van hem — van dit kabinet dus — geen voorstel tot afschaffing valt te verwachten? Is hier het facet van gelijkheid/ongelijkheid niet aan de orde? Of is hier de mate van ongelijkheid dusdanig groot dat dit grond oplevert voor gelijke behandeling, hoe paradoxaal dat ook mag klinken?

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal dit thema niet verder uitspinnen. Waar het naar mijn zienswijze om gaat is, dat de Staat met een goed geweten met onderscheid — in de gevoelswaarde die dat woord heeft in het woord onderscheiding — mag behandelen, zonder dat van onge-rechtvaardigde discriminatie sprake behoeft te zijn. Wij, onze fractie, verwerpen onze erfenis niet.

De heer **Kiers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Aan de orde is de behandeling van wetsontwerp 19459, wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 (afschaffing van het inlichtingenrecht van kerkgenootschappen inzake het inkomen van hun leden). Voorgesteld wordt, artikel 86 van deze wet te laten vervallen. Dit artikel bepaalt dat aan bestuurders en ambtenaren van kerkgenootschappen op hun verzoek inlichtingen worden verstrekt over het inkomen van de leden van hun kerkgenootschappen. De bestuurders zijn tot geheimhouding van de ontvangen inlichtingen verplicht en de gegevens mogen uitsluitend dienen voor het vaststellen van de kerkelijke bijdragen van hun leden.

In het wetsvoorstel wordt een overgangstermijn van tien jaar opgenomen. In de memorie van toelichting noemen de bewindslieden als belangrijk argument voor afschaffing van het inlichtingenrecht, het gelijkheidsbeginsel. Toepassing van dit beginsel dient ertoe te leiden dat aan kerkgenootschappen geen rechten worden verleend die aan andere particuliere organisaties en instellingen worden onthouden. Immers, zo schrijven zij, niet alleen voor kerkgenootschappen maar ook voor vele andere particuliere organisaties en instellingen geldt dat de omvang van de financiële bijdrage der leden een zeker verband heeft

met de hoogte van het inkomen van die leden.

Het artikel 86 is in 1920 in de belastingwetgeving gekomen. Voordien was namelijk het kohier van de gemeentebelasting openbaar en konden de inkomensgegevens aldaar door een ieder worden ingezien. In die dagen werd in een aantal kerken het systeem van kerkelijke-belasting-op-aanslag normaal gevonden, maar voor zo'n aanslag waren inkomensgegevens nodig. Het betreft hier een eenvoudig wetsvoorstel met ogenschijnlijk weinig verstrekkende consequenties. Toch heeft dit wetsvoorstel direct te maken met de scheiding tussen kerk en staat en de relatie van de staat ten opzichte van de kerken en is het een vervolg op het wetsvoorstel 17642 welk voorstel in dit huis op 29 november 1983 werd behandeld. Toen was het collega Von Meijenfeldt die stelde: "wij spreken vandaag niet over de beëindiging van de verhouding tussen staat en kerk. Die verhouding blijft bestaan, naar mijn fractie vurig hoopt." In de tijd voor Constantijn de Grote eerbiedigde de kerk, in trouw aan het evangelie, de staat. Paus Gelaskus I vond in 492 de formule die voor lange tijd de verhouding tussen kerk en staat zou beheersen. Volgens zijn twee-machtentheorie werd de wereld bestuurd door twee instanties, beide direct van God afstammend: het gezag der bisschoppen en dat der vorsten, elk met een eigen rechtsgebied respectievelijk van geestelijke en wereldlijke aard.

Vanaf Karel de Grote en in zijn voetspoor ook latere vorsten, bewogen dezen zich met autoriteit op kerkelijk gebied en is er veel strijd gevoerd over de verhouding kerk en staat, waarbij het machtsstreven soms niet vreemd was. Na de Reformatie was er hier te lande een verbod van uitoefening van elke religie buiten de gereformeerde. In 1796 verliest de gereformeerde religie haar bevoorrechte positie; zij wordt gedegradeerd tot de rang der getoleerde religies en haar plaats als officiële godsdienst wordt ingenomen door "de eerbiedige erkenning van een Albestuurend Opperwezen", welke "ieder burger ten duursten aanbevolen wordt." De gereformeerde kerk houdt op een publieke instelling te zijn; zij wordt een particulier "genootschap" en kerkgenootschap: de scheiding van kerk en staat waarbij de overheid geen enkele kerkleer als de ware

erkent en dus geen enkele kerk als de officiële. Dat hierna in de Franse tijd de kerkelijke goederen en fondsen onder het beheer van de staat gebracht werden, was een slechte zaak en de terugkeer van Oranje in 1813 betekende wel een afwerping van het Napoleontische juk, maar geen einde van het toezicht van de soevereine vorst over de kerken. Integendeel! In het bloemrijk proza van die tijd wordt Willem I geprezen voor de edele zucht waarmee de vorst bezielde was te zorgen voor de belangen van de godsdienstigen geest des Volks, over hetwelk hij het bestuur had op zich genomen. Hij was en wilde ook zijn: "opperkerkvoogd". Dit leidde heel spoedig tot een indringend bezighouden van de staat met het bestuur en de inrichting van de Kerk, vooral toen een reglement werd opgelegd dat ten diepste strijdig was met de meest fundamentele overtuigingen omtrent de begrippen kerk en kerkbestuur, waaruit de Nederlandse Hervormde Kerk was gegroeid. De Koning kreeg de grootste invloed, een invloed die in de geest van het rationalisme en de verlichting werd uitgeoefend en waarbij meer betekenis werd gehecht aan bezadigdheid, gematigdheid, gehoorzaamheid en redelijkheid dan aan de vraag naar de waarheid. Voor die laatste vraag bezat de overheid ook geen gevoel. Interne organisatie en reglementering waren belangrijker.

Dat de financiële regelingen die in die tijd zijn ontstaan, nu gefaseerd ten einde lopen, is een goede zaak en het is zeer goed verklaarbaar dat lange tijd gesproken is over de verhouding kerk en staat vanuit een negatieve context, zoals scheiding en neutraliteit. Men spreekt nu over de Kerk als iets dat geheel ligt binnen de sfeer van het persoonlijke geloofsleven en dat kerk en staat elkaar niet meer zien staan. Hoe begrijpelijk ook, een dergelijke benadering is in strijd met het publieke karakter van de Kerk van Christus. Deze is geen particuliere vereniging tot bevordering van het geestelijk welzijn van haar leden; zij spreekt in volle openbaarheid, op een gezag dat niet ontleend is aan wereldlijke machten. Zij richt zich tot overheid en maatschappij. Zij wil als zodanig gezien, gehoord en erkend worden, ook door de overheid.

Dat daarbij grenzen in acht moeten worden genomen en de wederzijdse onafhankelijkheid dient te worden

gerespecteerd, is juist. Niet alleen de kerk, maar ook de overheid dient grenzen in acht te nemen en de onafhankelijkheid te respecteren. Maar mag het niet zo zijn, dat de staat wel betrokken is bij elke instelling die zich bezighoudt met het menselijke welzijn, de maatschappelijke en psychische nood en de voorlichting en bewustwording van individuele burgers, maar blind is voor de kerken?

Het inzagerecht fiscale gegevens verdwijnt met de aanneming van het in dit huis aan de orde zijnde wetsvoorstel. De CDA-fractie zal haar goedkeuring hieraan niet onthouden. Dat via een amendement aan de overkant de overgangperiode is teruggebracht van 10 naar 5 jaar, is geen goede zaak. Met name denk ik hierbij aan de Joodse Kerkgenootschappen. Ik kom daarop terug. Echter, dat het gelijkheidsbeginsel een bijzonder zwaar accent kreeg, juist bij de toelichting op dit wetsvoorstel, is minder gelukkig. Kerken zijn meer dan particuliere organisaties. Gelijke monniken, gelijke kappen gaat hier beslist niet op.

Het afschaffen van het informatie-recht mag op zich zelf aanvaardbaar en begrijpelijk zijn. Toch is symptomatisch dat wel oude regelingen, die verband houden met de in de 19e eeuw gehuldigde zienswijze over de scheiding van kerk en staat worden afgeschaft, doch dat in wetgeving en overheidsbeleid nauwelijks blijk wordt gegeven van een actuele visie op de relatie tussen kerken en overheid. Het is een goede beslissing geweest van het vorige kabinet om de commissie-Hirsch-Ballin in te stellen om te adviseren over criteria voor verlening van overheidssteun en -faciliteiten aan kerkgenootschappen. Dit veronderstelt dat ook een standpunt wordt bepaald over de verantwoordelijkheid van de overheid, omdat dit de grondslag vormt van ieder overheidsbeleid. In die zin is er wel degelijk een relatie tussen de beëindiging van artikel 86 IB en de opdracht aan de commissie-Hirsch-Ballin, al is het juist, zoals in de memorie van antwoord wordt gesteld, dat het interimrapport alleen betrekking heeft op de geestelijke verzorging in de krijgsmacht. In hoofdstuk 2, pagina 8 tot en met 15, geeft het interimrapport voorlopige algemene overwegingen met betrekking tot de relatie overheid en kerkgenootschappen, die door CIO

ten principale worden onderschreven. Waar de commissie stelt dat de overheid een steunverlenende taak heeft alleen wanneer bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven — ik verwijs naar pagina 9, negende en tiende regel van onderen — rijst de vraag of juist bij de Joodse kerkgenootschappen geen sprake is van zulke omstandigheden. Het is dat bij 90% van de leden van het Nederlands Islamitisch kerkgenootschap gebruik gemaakt wordt van informatie van de inspecties van de belastingen.

Het systeem van vrijwillige bijdrage is hier niet voldoende stabiel om de hoge kosten te kunnen dekken. De ongunstige leeftijdsopbouw van het ledenbestand speelt hierbij ook een belangrijke rol. Er zijn relatief veel oudere leden en pas over 10 tot 20 jaar wordt hier weer een normale opbouw van leeftijden verwacht. Het hanteren van het belastbaar inkomen is hier nog steeds de basis voor de heffing van de kerkbelastingen. De sterkste schouders dragen hier de zwaarste lasten; het draagkrachtprincipe. Hierbij wordt tevens de rechtvaardigheid vergroot door gezinssamenstelling in aanmerking te nemen en door een zekere progressiviteit in de tarieven. De uitgaven van de Joodse gemeenten zijn zeer hoog, mede door de aard van de Joodse godsdienst. Het komt bij het Jodendom niet in de eerste plaats aan op het geloven, maar op het uitvoeren van de ge- en verboden. Als voorbeeld van een verbod moet genoemd worden het verbod van het gebruikmaken van vervoersmiddelen op de sabbat, waardoor veel meer synagogen in stand moeten worden gehouden dan alleen op grond van de omvang van de Joodse bevolking nodig zou zijn. Het vervallen van artikel 86 IB zal funeste gevolgen hebben voor het voortbestaan van dit door de oorlog '40-'45 zo klein geworden kerkgenootschap.

De afbouw van de financiële verhouding kerk en staat gaat door. Een nieuw systeem van gemeentelijke bevolkingsadministratie, waarbij de aanduiding van kerkelijke gezindte niet meer zal worden opgenomen, zal via een volgend wetsvoorstel ons huis worden voorgelegd. Tot nu toe waren de kerken voor een sluitende ledenadministratie aangewezen op de mutatiegegevens van de overheid. Dit zal voor de grotere maar ook voor de kleinere kerken onaanvaardbare gevolgen hebben. In een motie

hierover werd aan de overkant uitgesproken dat er geen aanleiding is kerkgenootschappen op gelijke wijze te behandelen als semi-overheidslichamen.

Zien wij verder de zorg voor de monumentale kerkgebouwen waarbij onder beheer ook moet worden verstaan bekostiging van instandhouding. Deze gebouwen konden worden opgezet in een tijd van verregaande kerkelijke en staatkundige integratie en de instandhouding was destijds nog niet zo problematisch. De zorg voor dit kostbare erfgoed is, ja kan niet alleen de verantwoordelijkheid van de kerken zijn. De kerk is niet zomaar een horizontale organisatie als een ander willekeurige vereniging, waarvoor de overheid een voorwaardenscheppende verantwoordelijkheid heeft. Het beëindigen van anachronistische regelingen laat onverlet dat de wetgever en het overheidsbeleid in principe op grondrechten gebaseerde organisaties gelijk heeft te behandelen.

Voorzitter: Feij

De heer **Kiers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Waarom stelt de overheid wel adviescolleges voor onderwijs, cultuur en vrije meningsuiting in en kunnen deze sectoren ook financierings- of subsidieregelingen van overheidswege verkrijgen, terwijl deze op het gebied van godsdienst en levensovertuiging ontbreken?

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte wordt de financiële verhouding tussen kerk en staat langzaam afgebouwd, maar ik herhaal: de verhouding tussen staat en kerk zal blijven bestaan en hierop zal een fundamentele herbezinning noodzakelijk zijn. Kerk en overheid moeten gezamenlijk denken over een nieuwe zienswijze om de positie van de kerken in de samenleving te ontwikkelen.

De heer **Luteijn** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn verwachting dat mijn collega's bij dit debat uitvoerig op de diverse aspecten van het wetsvoorstel zouden ingaan, is uitgekomen. Derhalve kan ik met de mijzelf toegemeten korte tijd van drie minuten volstaan.

De VVD-fractie zal instemmen met het wetsvoorstel. Afschaffing van het inlichtingenrecht van kerkgenoot-

schappen inzake het inkomen van hun leden past immers geheel in ons streven naar een zo duidelijk mogelijke scheiding tussen kerk en staat. Ook speelt het streven naar een maximale bescherming van de persoonlijke levenssfeer een belangrijke rol in onze overweging. Natuurlijk dient in een redelijke overgangperiode voorzien te worden. Mijn fractie acht een termijn van vijf jaar, zoals na de amendering is vastgelegd in het wetsvoorstel, zeker redelijk en voldoende, te meer daar ik uit de memorie van antwoord heb kunnen opmaken, dat de regering verwacht dat deze termijn ook feitelijk gerealiseerd zal worden. De regering voorziet geen verandering in de snelheid waarmee gegevens bij de belastingdienst beschikbaar komen. Immers, een verdere vertraging in het beschikbaar komen van deze gegevens zal de overgangstermijn wel degelijk tot minder dan vijf jaar terugbrengen.

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met respect geluisterd naar de bijdragen van de geachte afgevaardigden. Veel van hetgeen naar voren is gebracht, is een onderstreping van het belang van aan de ene kant een op zichzelf goede verhouding tussen kerk en staat en aan de andere kant de eigen positie van zowel de staat als de kerk. Als vertegenwoordiger van de regering acht ik mij ontslagen van de plicht op ieder punt van de beschouwingen van de geachte afgevaardigden in te gaan. Daarvoor dragen die beschouwingen dikwijls een te persoonlijk karakter. De regering is verplicht niet persoonlijk te reageren, gelet op privé-opvattingen van haar vertegenwoordiging. Ik heb te spreken als vertegenwoordiger van de regering, die te maken heeft met de bepalingen over kerkgenootschappen en verenigingen in de Grondwet. Op dat punt ben ik uitvoerig ingegaan in mijn beschouwingen aan de overzijde.

Alvorens verder de geachte afgevaardigden te beantwoorden, neem ik de gelegenheid te baat in grote lijnen de achtergrond en de doelstelling van dit wetsvoorstel te schetsen. Op basis van artikel 86 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 is het thans mogelijk, dat de fiscus aan kerkgenootschappen op hun verzoek inlichtingen verstrekt

inzake het inkomen van hun leden. Het desbetreffende kerkgenootschap kan aan de hand van deze inlichtingen de omvang van de kerkelijke bijdrage van zijn leden vaststellen of is in de gelegenheid, te controleren of deze leden de juiste bijdrage hebben voldaan. Dat inlichtingenrecht is betrekkelijk oud. Daarop is in de beschouwingen gewezen. Het is namelijk in 1920 in de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 opgenomen. Het was erop gericht, dat kerkgenootschappen informatie over inkomens konden blijven inwinnen. Voordien waren de kohieren van de gemeentelijke belastingen openbaar en kon iedere instelling of organisatie en in feite iedere particulier over deze informatie beschikken.

Bij de bespreking van dit wetsvoorstel moeten wij ons wel realiseren, dat de kerkgenootschappen in 1920 door de wetgever in een uitzonderingspositie zijn geplaatst. De belastingdienst is namelijk gebonden aan een wettelijke geheimhoudingsverplichting met betrekking tot gegevens die hij bij de heffing van belastingen verwerft. De belastingdienst verstrekt dan ook geen gegevens over individuele inkomens aan particuliere organisaties en instellingen. Ik doel hierbij niet alleen op bij voorbeeld sportverenigingen, maar ook op instellingen op maatschappelijk en charitatief terrein, op politieke partijen en dergelijke. Ook deze instellingen die een algemeen maatschappelijk nut verdedigen, kunnen gebaat zijn bij gegevens over het inkomen van hun leden, maar de geheimhoudingsverplichting verbiedt de fiscus om deze inlichtingen te verstrekken. Deze ongelijkheid, deze strijdigheid met het gelijkheidsbeginsel, heeft ten grondslag gelegen aan de gedachte om het inlichtingenrecht van kerkgenootschappen af te schaffen. Mijn opvattingen over dat gelijkheidsbeginsel heb ik weergegeven in mijn betoog in de Kamer aan de overzijde.

Tevens moet worden bedacht dat sinds 1920 in Nederland een maatschappelijke ontwikkeling gaande is waarin dit wetsvoorstel past. Naar mijn waarneming zijn enerzijds de banden tussen de Staat en de kerkgenootschappen allengs losser geworden en is anderzijds ook de tendens te bespeuren dat mensen uitgaan van een grotere eigenmondigheid en van een grotere eigen verantwoordelijkheid voor de organisatie waartoe zij behoren. In de

wetgeving wordt bij een en ander aansluiting gezocht en komt meer de nadruk te liggen op die eigen verantwoordelijkheid. Dit wetsvoorstel vormt hiervan een onderdeel.

Naast deze gedachten hebben andere elementen een rol gespeeld bij de totstandkoming van het wetsvoorstel, elementen die bij de schriftelijke voorbereiding reeds uitgebreid aan de orde zijn geweest, zoals de afname van het aantal verstrekte inlichtingen en de opkomst van allerlei nieuwe bewegingen die zich als religieuze bewegingen aandienen. Het voorstel om het inlichtingenrecht af te schaffen, wordt echter voornamelijk gedragen door de wens om de bestaande ongelijkheid te elimineren. Dat komt niet abrupt. Om onoverkomelijke problemen te vermijden voor die kerkgenootschappen die momenteel nog van dit inlichtingenrecht gebruik maken, is een overgangsregeling voorgesteld opdat zij zich op de nieuwe situatie kunnen instellen.

Het is bekend dat de termijn van de overgangsregeling korter is dan in het aanvankelijke voorstel door aanvaarding van een amendement in de Tweede Kamer. Ik heb begrepen dat een deel van de sprekers met dat amendement instemt en dat toejuicht en dat een ander deel van de sprekers hier in deze vergadering de indiening en de aanvaarding van dat amendement betreurt. Ik meen dat de kerkgenootschappen ook bij de thans voorgestelde termijn in voldoende mate in de gelegenheid zijn gesteld om zich aan de nieuwe situatie aan te passen.

Als ik kom tot de beantwoording van een aantal meer specifieke vragen van de geachte afgevaardigden, tref ik in de eerste plaats de geachte afgevaardigde de heer Zoon aan, terwijl ook de geachte afgevaardigde de heer Holdijk over hetzelfde probleem een vraag heeft gesteld. Dat betreft de vraag of in feite de argumentatie van het verzet in de samenleving zo sterk is. Over het wetsvoorstel zelve — ik geef dat de geachte afgevaardigde de heer Zoon toe — is overleg gepleegd met het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. Maar ik meen ook uit de afname van het aantal gevraagde inlichtingen te mogen afleiden dat binnen de kerkgenootschappen die nog van het inlichtingenrecht gebruik maken, zelf ook een terughoudende tendens aan het ontstaan is. Ik kan mij niet begeven in de vraag of een meerder-

heid van de leden van een kerkgenootschap bezwaar heeft tegen het inlichtingenrecht, waarover de heer Zoon sprak, want de vraag hoe in een kerkgenootschap de gezagsverhoudingen liggen, wie het beslissingsrecht heeft, is een kwestie van kerkorde. Er zijn kerkgenootschappen waar het democratisch beginsel, waarvan de vraag uitgaat, per definitie niet aanwezig is, omdat dat in strijd wordt geacht met het belijden van het geloof van dat kerkgenootschap.

Ik meen dat uit de vragen die door kamerleden worden gesteld — die komen niet zomaar uit de lucht vallen — en uit de klachten die bij het departement bekend zijn, blijkt dat er sprake is van een toenemende weerzin. Dat neemt niet weg dat meer principiële argumenten, die ik in de Kamer aan de overzijde uiteen heb gezet, de grondslag hebben gevormd voor dit wetsontwerp. De heren Zoon en Holdijk zijn uitvoerig ingegaan op die achtergronden. De heer Kiers heeft dat ook gedaan. Hij heeft bovendien een buitengewoon indrukwekkende beschrijving gegeven van het ontstaan van de verhouding tussen kerk en staat en de veranderingen in die verhouding die zich in de loop der tijden hebben voorgedaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in de Kamer aan de overzijde opgemerkt dat het met name de financiële zaken zijn, waarin gelijkheid kan worden betracht. Daaraan knoopte de geachte afgevaardigde de heer Zoon de vraag vast of ook niet andere instellingen op levensbeschouwelijke grondslag zouden moeten delen in de overgangsregeling met betrekking tot het verstrekken van inlichtingen. Ik heb begrip voor de vraag, maar ik meen haar toch ontkennend te moeten beantwoorden. Indien men uitgaat van een principiële achtergrond, zoals ten aanzien van dit wetsontwerp in de stukken is neergelegd, is het ongewenst om bij wijze van overgang nieuwe rechten in het leven te roepen. Ik spreek uitdrukkelijk over dit wetsvoorstel. Op een andere opmerking van de heer Zoon kom ik nog terug.

Bij een overgangsregeling — dat zien wij vaker, zeker op fiscaal gebied — worden bestaande gebruikers, degenen die contracten hebben afgesloten, gesauveerd, maar wordt voorkomen dat er nieuwe toetredingen zullen plaatsvinden. Daarom acht ik het, ondanks de huidige formule-

ring van de Grondwet, onjuist om een overgangsregeling uit te breiden tot instellingen die tot nu toe geen gebruik hebben kunnen maken van deze rechten.

Dat brengt mij op een vraag over de betekenis van artikel 47 van de Wet op de inkomstenbelasting inzake de aftrekbaarheid van vrijwillige bijdragen en — daar gaat het hierbij om — verplichte bijdragen aan kerkgenootschappen. Ik acht het bij een eerste beschouwing, naar aanleiding van wat de geachte afgevaardigde de heer Zoon heeft opgemerkt, niet denkbeeldig dat hier sprake zou kunnen zijn van een op gespannen voet staan van artikel 47 met de huidige tekst van de Grondwet. Ik zou mij nader willen beraden op de vraag of artikel 47, wat de verplichte bijdragen aan kerkgenootschappen betreft, niet zou moeten worden uitgebreid tot genootschappen met een religieuze grondslag. Ik wil mij daarop beraden, met name ook in het licht van de jurisprudentie die de geachte afgevaardigde heeft genoemd met betrekking tot het Humanistisch Verbond en de uitspraak van het Hof te Leeuwarden, waarvan de geachte afgevaardigde ongetwijfeld — hij heeft deze ook genoemd — beter op de hoogte is dan ikzelf. Ik kan mij niet goed herinneren — ik heb de uitspraak in een grijs verleden gezien — of hier sprake was van een echte verplichte bijdrage dan wel van een bijdrage met een min of meer vrijwillig karakter. Het principiële argument van de geachte afgevaardigde de heer Zoon, dat een beroep inhoudt op het gelijkheidsbeginsel, maar dan een beroep op het gelijkheidsbeginsel in de Grondwet met betrekking tot kerken en organisaties van levensbeschouwelijke oorsprong, zal ik moeten nagaan en ik zal dit ook nagaan. Vanzelfsprekend zal ik de Kamer van het resultaat hiervan op de hoogte stellen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit brengt mij tot de desbetreffende vraag van de geachte afgevaardigde de heer Holdijk. Het is uitdrukkelijk niet mijn bedoeling om te komen tot een afschaffing van artikel 47 van de Wet op de Inkomstenbelasting. Ik kan de geachte afgevaardigde de heer Holdijk de verzekering geven dat, in het kader van de vereenvoudigingsvoorstellen van de commissie-Oort, van een dergelijke afschaffing geen sprake is. De geachte afgevaardigde weet wellicht dat ik, toen er een

wetsontwerp aanhangig was dat een zekere beperking van de aftrek van geschonken periodieke uitkeringen op de tocht stelde, bij één van mijn eerste optredens als staatssecretaris van Financiën hieraan een andere draai heb gegeven, zodat de aftrekbaarheid van de periodieke uitkeringen — weliswaar ingebed in de giftenregelingen — gehandhaafd is. Ik zeg dit, omdat ik de giftenregeling van uitermate groot belang vind. Ik heb toentertijd zelf, als kamerlid aan de overzijde, in de witte stukken opgemerkt, dat bij giften ook sprake is van een vorm van democratische weergave van zaken, waarvan de mensen het zelf uiterst belangrijk vinden dat deze voor goede doelen ter beschikking komen. Nu zal de geachte afgevaardigde mij misschien verwijten dat ik de kerk op zichzelf met goede doelen op één hoop wil gooien, maar laat hij van mij aanmerken dat ik dit niet doe; voor het gemak heb ik in dit verband echter dit ruime begrip een ogenblik gebruikt. De giftenregeling maakt het de leden van de maatschappij zelf mogelijk aan te geven, hoe hun gelden dienen te worden besteed. Daarom — ik spreek ook namens de minister — is wat dit betreft een wijziging van de regeling niet te verwachten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ken de geestelijke achtergrond van waaruit de geachte afgevaardigde de heer Holdijk spreekt, en ik weet hoezeer de opvatting van de SGP met betrekking tot de scheiding van kerk en staat en het gelijkheidsbeginsel hier een rol spelen. Ik heb groot respect voor deze opvattingen, maar ik moet verwijzen naar mijn opmerkingen aan het begin van mijn betoog, dat de regering moet kijken hoe de zaken zijn in te passen in het kader van de Grondwet, want dat is het stramien waarbinnen ook de regering zich heeft te bewegen.

Ik meen hiermee een zeer belangrijk gedeelte van de opmerkingen van de geachte afgevaardigde te hebben beantwoord. Hij zal er begrip voor hebben — hij heeft het zelf reeds gezegd — dat ik voorbijga aan een tweetal andere wetsvoorstellen waarvoor de bewindslieden van Financiën niet de eerste verantwoordelijkheid dragen. Natuurlijk dragen zij daarvoor wel verantwoordelijkheid als lid van de regering maar die wetsvoorstellen worden niet onder hun verantwoordelijkheid in de Kamer behandeld maar onder die van

de minister van Justitie, die zich ongetwijfeld bij deze gelegenheid ook de minister voor de erediensden zal noemen. De Kamer weet dat onder Justitie de kerkgenootschappen vallen.

Bij de geachte afgevaardigde de heer Kiers heb ik er al op gewezen, dat ik onder de indruk ben van de historische weergave die hij heeft gegeven. Ik denk dat hij in het voorafgaande reeds een groot gedeelte van zijn opmerkingen weerlegd heeft gevonden. Ik wil één kanttekening plaatsen bij zijn opmerkingen over de terugkeer van de invloed van de staat op de kerkgenootschappen in het kader van de restauratie van de Oranjes in 1813 en het ontstaan van het onafhankelijke Koninkrijk der Nederlanden. Vastgesteld moet worden, dat voor de Franse revolutie de toen aanwezige kerkgenootschappen beschikten over kerkelijke goederen, welke met name ook in de Staatsregeling van 1798 zijn genationaliseerd. De financiële verhouding tussen kerk en staat — ik meen dat het ook met zoveel woorden in de eerste grondwetten van 1814 en van 1815 staat — is een vergoeding geweest voor de genationaliseerde kerkelijke bezittingen. Het is dan ook niet geheel en al onlogisch, dat in 1814/1815 bij een zekere mate van terugkeer naar het oude een vergoeding is gegeven geworden voor de nadelen die voor de kerkgenootschappen zijn ontstaan. In de loop van de jaren is dat geheel anders geworden. De afkoop van de financiële verplichtingen van de staat, het doorsnijden van de zilveren koorden, heeft reeds plaatsgevonden. Het is duidelijk, dat de staat, evenals de kerken, oog moet hebben voor problemen die individuele en groepen van burgers hebben, voor menselijk welzijn, de maatschappelijke en de psychische nood en de voorlichting en bewustwording van individuele burgers. Het is dan ook niet voor niets, dat de commissie-Hirsch Ballin is ingesteld. Wij zullen de rapportage daarvan moeten afwachten.

De geachte afgevaardigde heeft terecht een opmerking gemaakt over de omstandigheid, dat het juist de israelitische kerkgenootschappen zijn die problemen ondervinden van de afschaffing van artikel 86 van de Wet op de inkomstenbelasting maar ik vertrouw er ook hier op, dat het saamhorigheidsgevoel in de joodse

gemeenschap zodanig groot is, dat het vervallen van artikel 86 van de Wet op de inkomstenbelasting na vijf jaar daar niet tot problemen aanleiding zal geven.

De opmerking over de monumentale kerkgebouwen is inderdaad belangrijk. De geachte afgevaardigde weet dat er instellingen zijn voor het behoud van dat kostbare erfgoed voor de Nederlandse samenleving.

De heer Luteijn heeft maar zeer kort de aandacht van de Kamer gevraagd. Zijn opmerkingen strekten er voornamelijk toe akkoord te gaan met het wetsontwerp. Ik heb begrepen dat ook de andere geachte afgevaardigden met dit wetsvoorstel kunnen instemmen, ieder vanuit de eigen achtergrond. De regering is voor die steun de woordvoerders en de Kamer erkentelijk.

□

De heer **Zoon** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de staatssecretaris erkentelijk voor de aandacht die hij aan mijn interventie heeft gegeven. Over de inhoud van de aandacht ben ik wat minder tevreden, maar hij had wellicht niet anders verwacht. Hij heeft mijn principiële benadering van het inlichtingenrecht benaderd vanuit het gebruik om aan een overgangsregeling geen uitbreiding te geven ten behoeve van instellingen en organisaties die voorheen geen recht op die regeling konden doen gelden. Het is mij bekend dat dat gebruikelijk is, zeker in fiscale zaken, maar gebruiken kunnen ook weleens veranderen.

Ik vind toch wel dat hier een zeer principiële zaak aan de orde is. Ik krijg de indruk dat de staatssecretaris zich nu eigenlijk door praktische argumenten laat leiden. Dat zijn dezelfde praktische argumenten die wij vinden op bladzijde 307 van het rapport "Overheid en nieuwe religieuze bewegingen". Daar staat namelijk: "Uitbreiding van de regeling tot alle religieuze bewegingen — waarmee ook het gelijkheidsbeginsel recht zou worden gedaan — lijkt niet in de rede te liggen, omdat bezwaarlijk kan worden aangetoond dat daaraan behoefte bestaat. En men doet er verstandig aan op dit terrein geen behoeften te creëren.". Dat is inderdaad een uitermate praktisch argument.

Daar gaat het echter in wezen niet om. Het is namelijk heel goed mogelijk, het is zelfs hoogst waarschijnlijk, dat de organisaties op

levensbeschouwelijke grondslag in het geheel geen gebruik van het inlichtingenrecht zouden maken. Zij zouden er, evenals in het verleden, op vertrouwen dat hun leden hun bijdrage volgens de regels en naar eer en geweten zullen vaststellen. Het gaat echter niet om de praktijk, maar om het beginsel. Deze organisaties moeten, zo zij dat zouden wensen, evenals de kerken gedurende de overgangperiode informatie kunnen krijgen. De bewindslieden die de principiële argumenten, althans in de memorie van toelichting en bij de Handelingen van de Tweede Kamer, terecht voorop stellen zullen dat met mij eens kunnen zijn. Ik zou dan ook graag zien dat de organisaties op levensbeschouwelijke grondslag in dit opzicht door de fiscus welwillend tegemoet zouden worden getreden.

Ik ben de staatssecretaris wel erkentelijk voor zijn signalering van de spanning tussen artikel 6 van de Grondwet en artikel 47, vierde lid van de Wet op de inkomstenbelasting. Ik stel het op prijs dat de staatssecretaris zich bereid heeft verklaard te bezien of artikel 47, vierde lid niet dient te worden uitgebreid tot organisaties op levensbeschouwelijke grondslag. Ik hoop het resultaat te zijner tijd van hem te vernemen.

Dan nog een opmerking over de kwestie van de gelijkheid en de ongelijkheid. In deze Kamer is nog eens gevraagd waarop de gelijkheid tussen kerkgenootschappen en andere organisaties kan berusten. Welnu, de gelijkheid tussen kerkgenootschappen en organisaties op levensbeschouwelijke grondslag vindt haar oorsprong in de maatschappelijke ontwikkeling en haar neerslag in artikel 6, eerste lid van de Grondwet. Zij vindt haar uitwerking in het feit dat artikel 47, lid 4 van de wet op de inkomstenbelasting, naar ik in eerste termijn al illustreerde, thans ruim wordt toegepast. Nogmaals, ik ben er erkentelijk voor, dat de staatssecretaris wil bezien om aan die ruimere toepassing ook een wettelijke grondslag te geven.

□

De heer **Holdijk** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de staatssecretaris buitengewoon erkentelijk voor de wijze waarop hij aandacht heeft willen schenken aan mijn betoog in eerste termijn. Met erkentelijkheid heb ik zijn uitspraak genoteerd dat

Holdijk

wat dit kabinet betreft, geen voorstellen zijn te verwachten tot afschaffing van de bijzondere aftrekregeling voor kerkelijke giften. Ik heb zelfs begrepen dat hij, min of meer staande deze vergadering, het voornemen uitte om de werking van artikel 47 uit te breiden. Daarin zit één van de fundamentele spanningen in dit debat. Er is spanning tussen het streven naar gelijkheid — dat kennen wij in ons leven en in de samenleving overal — en het maken van onderscheid, dat evenzeer geboden en noodzakelijk is. Daarbij kan worden aangetekend dat, wie het gelijkheidsbeginsel als bepalend uitgangspunt hanteert, twee richtingen uit kan. Hij kan het bestaande uitbreiden naar anderen en hij kan, zoals in dit wetsvoorstel in feite gebeurt, een bepaalde uitzonderingspositie afschaffen.

Mijnheer de Voorzitter! In dit debat is gesproken over het verleden en over de toekomst van de verhouding tussen overheid en kerk. Er is misschien een beetje de neiging om, nu wij meer en meer afstand nemen van het verleden, te vluchten in de toekomst, in de hoop dat daarin wat meer tekening komt in die verhouding. Met name in de laatste zinnen van mijn betoog heb ik te kennen gegeven dat ons nogal wat gelegen is aan de erfenis van het verleden. Naar ik meen, was mijn laatste zin: wij verwerpen onze erfenis in dezen niet. Ik meende in het betoog van de staatssecretaris te beluisteren dat hij heeft verstaan dat wij het wetsontwerp niet zullen verwerpen, maar dat is natuurlijk iets heel anders.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte noteer ik met erkentelijkheid dat de staatssecretaris, als vertegenwoordiger van de regering, respect heeft betuigd voor het standpunt dat ik namens mijn fractie mocht vertolken. Ik hoop dat ik op dit respect mag blijven rekenen als vertegenwoordiger van mijn politieke partij.

□

De heer **Kiers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris hartelijk voor zijn bijzonder uitvoerige beantwoording van mijn inbreng.

Aan het slot van mijn betoog heb ik een oproep gedaan tot herbezinning. Ik heb daaraan gekoppeld de opmerking of het niet mogelijk is de vraag te bestuderen waarom, daar waar de overheid adviescolleges,

onderwijs, cultuur, vrije meningsvorming, enz., financieel ondersteunt en subsidieert, dit alles ontbreekt op het gebied van godsdienst en levensvertuiging. Ik heb dit duidelijk in relatie gebracht tot een nieuwe verhouding tussen kerk en staat. Mag ik de staatssecretaris vragen, daar wat dieper op in te gaan?

□

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de geachte afgevaardigden erkentelijk voor hun woorden. Ik had wel verwacht dat de heer Zoon niet tevreden zou zijn met mijn antwoord. Ik denk dat wij tegenover elkaar blijven staan met betrekking tot de argumentatie of gedurende de overgangperiode de inlichtingmogelijkheden moeten worden uitgebreid tot organisaties van levensbeschouwelijke aard.

Ik heb erop gewezen dat men bij een overgangstermijn gaat beperken. Men zet als het ware een kring om degenen die op een gegeven ogenblik nog ergens gebruik van maken om ze gedurende een zekere periode nog faciliteiten te geven. Ik wijs er uitdrukkelijk op dat de overgangsregeling ook uitsluit de kerkgenootschappen die de laatste tien jaren geen gebruik van de mogelijkheden hebben gemaakt. Als ik aan de geachte afgevaardigde principieel tegemoet kom, zoals hij bedoelt, dan moet ook die bepaling uit het wetsontwerp verdwijnen en zouden alle kerken en levensbeschouwelijke instellingen — al hebben ze de laatste tien jaar geen gebruik gemaakt van hun recht op het verkrijgen van inlichtingen — dat recht toch moeten krijgen. Als ik de geachte afgevaardigde goed heb begrepen zegt hij dat het er niet om gaat of men, indien de mogelijkheid op dit recht wordt geopend, er al of geen gebruik van maakt, neen, het gaat erom dat dit recht er is. Dat geldt principieel ook voor de kerkgenootschappen die evenzeer op principiële gronden geen gebruik van het recht willen maken. Dan zou de argumentatie moeten zijn dat ook voor die kerkgenootschappen, die daar principieel geen gebruik van willen maken, dat recht gedurende de overgangperiode overeind moet blijven.

De heer **Zoon** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof toch dat er enig verschil is. De kerkgenootschappen,

ook die er principieel geen gebruik van maken, konden er wel gebruik van maken. De andere organisaties konden er geen gebruik van maken. Wanneer men dus spreekt over een regeling voor kerkgenootschappen die de afgelopen tien jaren daar geen gebruik van hebben gemaakt, dan mochten zij dat wel, maar deden het niet. De organisaties op levensbeschouwelijke grondslag mochten het echter niet en konden het daardoor niet. Ik laat hierbij in het midden of zij er gebruik van zouden hebben gemaakt. Ik meen echter dat er een principieel verschil is.

Staatssecretaris **Koning**: Er is verschil tussen degenen die het recht hadden om er gebruik van te maken en degenen die dit recht niet hadden. Het wetsvoorstel gaat er echter van uit dat het onjuist is dat men er gebruik van kan maken. Daarom is dit wetsvoorstel ingediend. Het wil die mogelijkheid afschaffen. Dan is het vreemd, een groep instellingen die in het verleden van het recht geen gebruik heeft kunnen maken, gedurende een overgangperiode alsnog dit recht te geven. Dit druist in tegen de principiële gronden waarop dit wetsvoorstel steunt en waarover zowel in de Kamer aan de overzijde van het Binnenhof als in dit huis uitvoerig van gedachten is gewisseld.

Ik ben de geachte afgevaardigde er overigens erkentelijk voor dat hij dankbaar is voor mijn toezegging, artikel 47 te toetsen aan artikel 6 van de Grondwet.

Dit brengt mij op het betoog van de geachte afgevaardigde de heer Holdijk en op een opmerking die ik tot nu toe reeds tweemaal heb gemaakt. Het lijkt mij goed dat ik haar een derde keer gebruik. De regering is gebonden aan de Grondwet op dit terrein. Al bestaat er, zeker in de opvatting van de geachte afgevaardigde de heer Holdijk, een groot verschil tussen aan de ene kant de kerken en aan de andere kant de genootschappen op levensbeschouwelijke grondslag, zij zijn in hetzelfde artikel van de Grondwet ondergebracht, waarmee ik niet wil zeggen dat hiertussen in de Grondwet een koppeling is gelegd. Hiermee heeft de regering in haar beschouwingen rekening te houden. Ik ben er overigens dankbaar voor dat de geachte afgevaardigde met waardering heeft kennisgeno-

men voor het respect dat ik voor zijn opvatting heb.

De geachte afgevaardigde de heer Kiers heeft een opmerking gemaakt terugkomend op het slot van zijn betoog in eerste termijn, waarin hij vroeg om een brede herbezinning. Hierop dieper ingaan doet mij begeven op een terrein waarop ik niet bevoegd ben, al spreek ik namens de regering. Dit is het essentiële terrein van de minister van Justitie, die wegens enkele raakpunten met de taakopdracht aan zijn collega van WVC wellicht tot samenspraak met hem moet komen. De minister van Justitie is degene aan wie deze vragen naar mijn gevoel moeten worden voorgelegd. Ik kan er niet met het gezag over spreken dat de geachte afgevaardigde voor een juiste beantwoording van zijn vragen op dit moment behoeft. Ik verzoek u daarom, mijnheer de Voorzitter, mij van een antwoord op de vragen van de geachte afgevaardigde te verschonen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SGP wordt aantekening verleend, dat zij geacht wensen te worden tegen dit wetsvoorstel te hebben gestemd.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Goedkeuring van de regeling van de staatssecretaris van Financiën van 27 maart 1986, nr. 086-529 (Stcrt. 61) tot wijziging van de Beschikking wijziging investeringsbijdragen (19547)**.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Kiers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat om het besluit IPZ 84, dat liep tot 31 december 1986. Dit besluit voorzag in een IPZ-premie van 2,1% gedurende vijf jaar; hierbij kwam de WIR-premie van 12,5%.

Per 1 mei 1986 is de WIR-premie omgezet in een extra IPZ-bijdrage van 9%, uit te betalen in het tweede jaar. De WIR-premie is onbelast. De IPZ-premie is fiscaal belastbaar. Het effect is, zoals vermeld, een verla-

ging met gemiddeld 20%. Inmiddels is het besluit IPZ 1984 vervangen door de Investeringspremieregeling Zeescheepvaart 1987, gepubliceerd in de Staatscourant van 31 december 1986. Per 1 januari 1987 bedraagt de IPZ-premie vijf maal 4%; qua niveau komt deze regeling dan ook overeen met de op 1 mei 1986 aangepaste regeling. Met andere woorden: het negatieve effect van de regeling die nu aan de orde is, is niet groot. Om die redenen — omdat mijn fractie de IPZ een goede zaak vindt — steunen wij het wetsvoorstel.

Mijnheer de Voorzitter! Staat u mij toe in dit kader nog enkele algemene opmerkingen te maken. De IPZ is primair een regeling ter ondersteuning van de Nederlandse zeescheepvaart. Deze steun is ook vandaag nog dringend nodig, gezien de zeer moeilijke situatie waarin de Nederlandse zeescheepvaart zich bevindt. Dit komt door de concurrentie vanuit landen met lage lonen en een goedkope vlag. Daarbij komt dat de meeste ons omringende landen al maatregelen hebben genomen om de exploitatiekosten van hun zeescheepvaart te verminderen. Een extra nadeel is bovendien de harde Nederlandse gulden. Daarom hebben de redersverenigingen vorige maand in een brandbrief aan de Tweede en ook onze Kamer de stormbal gehesen en dringend om een aantal reddingsboeien gevraagd. Niet om slechts te blijven drijven, maar vooral om te kunnen blijven varen en om de vlag van Nederland, als zeescheepvaartnatie, hoog te houden.

Het is daarom verheugend dat de ministers van Economische Zaken en van Verkeer en Waterstaat vorige maand per brief aan de Tweede Kamer hebben meegedeeld, van plan te zijn om de IPZ-premie op korte termijn tijdelijk te verhogen van vijf maal 4% naar vijf maal 5% en dat de meerderheid aan gene zijde dit voornemen heeft ondersteund. Deze verhoging — jammer genoeg mogelijk geworden door een vermindering van het investeringsvolume — kan een positieve invloed hebben op de orderpositie van de Nederlandse werven, die immers eveneens geconfronteerd worden met een niet-onaanzienlijke overcapaciteit.

De IPZ-regeling alleen biedt echter onvoldoende soelaas om de Nederlandse zeescheepvaart in veiliger vaarwater te brengen, gezien ook de eerder genoemde andere factoren,

die de concurrentiepositie van onze zeeschepen in het ruime sop negatief bepalen.

Uiteraard kan ik niet reeds nu volledig vooruitlopen op de zaken die ongetwijfeld onze opvolgers in deze Kamer straks te behandelen krijgen. Toch kunnen wij nu zeggen dat wij adhesie betuigen aan de steun van de Tweede Kamer ten aanzien van verdergaande maatregelen voor de redding van de Nederlandse zeescheepvaart. Daarbij gaat het om de verruiming van de mogelijkheden om buitenlandse scheepsgezellen in dienst te nemen, de verkleining van de bemanningen door voortgaande rationalisering van de scheepsbedrijfsvoering en substantiële vermindering van de loon- en inkomstenbelasting — de zogenaamde wig — door toepassing van fiscale maatregelen die kortgeleden ook getroffen zijn voor andere Nederlandse werknemers die in het buitenland werkzaam zijn. Vooral dit laatste breng ik, tussen haakjes, nog eens onder de speciale aandacht van de staatssecretaris, omdat het zijn verantwoordelijkheid direct raakt.

Mijnheer de Voorzitter! Waarom dit pleidooi voor de Nederlandse zeescheepvaart? Omdat Nederland een naam heeft hoog te houden als scheepvaartnatie bij uitstek. Ik zeg dat niet uit pure weemoed over de grootse maritieme geschiedenis die ons land kent. Natuurlijk ken ik ook namen als Michiel de Ruyter en Willem Barendszoen alleen maar uit de geschiedenisboeken. Maar ik besef hoeveel en hoelang onze voorouders al in de Nederlandse zeescheepvaart hebben geïnvesteerd, investeringen die altijd zijn doorgegaan en naar onze opvatting ook vandaag de dag moeten kunnen doorgaan. Doen wij dit niet, dan zetten wij onze trotse maritieme naam, know-how en infrastructuur op het spel. Ik wil maar zeggen: een beleid dat met deze aspecten onvoldoende rekening houdt, zouden wij tegenover onze voorouders niet kunnen verantwoorden. En gelet op onze maritieme tradities moeten wij er gezamenlijk in kunnen slagen om onze naam en faam als scheepvaartnatie all over the world hoog te houden. Kortom, we moeten niet onze hoop laten varen, maar onze schepen!

Dat brengt mij ten slotte met een enkele opmerking bij de pleidooien voor de ontwikkeling van een nationaal maritiem plan. Een

nationaal plan waarin overheid, scheepsbouwers, reders, vakbonden en andere maritieme deskundigen onze positieve betrokkenheid met het water, de zee en dus met de handel tot uitdrukking kunnen brengen en operationaliseren. Mijn fractie is een groot voorstander van een dergelijk plan. Immers wat, zoals uit mijn beschouwing volgde, geldt voor de zeescheepvaart behoort mutatis mutandis ook te gelden voor de scheepsbouw en voor de maritieme infrastructuur die nog steeds in zo rijke mate in ons land aanwezig is. Alle drie hebben ze met elkaar te maken; ze zijn niet los van elkaar te zien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot een afronding. Als wij het schip van staat drijvende willen houden, zullen wij als gemeenschap moeten blijven investeren in een sterke en concurrerende maritieme sector. Als ik dit zeg, besef ik mijn zwanenzang als lid van uw belangrijke Eerste Kamer te hebben ingezet. Ik ga voorlopig in dok, maar ik zal vanaf de kade de verrichtingen van het schip van staat, waarop onze Kamer als eerste loods is aangesteld met liefde en betrokkenheid blijven volgen.

□

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Het aan de orde zijnde wetsvoorstel heeft een enigszins merkwaardige voorgeschiedenis. Het lijkt mij goed, eraan te herinneren dat op de thans goed te keuren regeling is gevolgd de ministeriële regeling van 28 april 1986, waarbij de ingangsdatum van 1 april 1986 is verschoven naar 1 mei 1986. Die wijziging was het gevolg van het verschuiven van de datum waarop uiteindelijk de negatieve aanslag in de WIR werd afgeschaft. Aan het voorstel tot goedkeuring van die later getroffen regeling, namelijk die van 28 april 1986, heeft deze Kamer reeds eerder, namelijk op 11 november 1986 haar fiat gegeven.

Tevens zou ik erop willen wijzen dat thans bij de Tweede Kamer aanhangig is het wetsvoorstel 19724, waarbij de zeeschepen structureel van het recht op WIR-premie, en daarmee tevens van de WIR-toeslagen, zullen worden uitgesloten. Bij de memorie van toelichting op dat wetsvoorstel is nader ingegaan op de inhoud en de achtergrond van de thans goed te keuren beschikking.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij zeer wel voorstellen dat de geachte afgevaardigde die vandaag — laat ik het wat gevleugelder houden — wellicht zijn zwanenzang hier houdt — hetgeen mij spijt — op zich zelf zo'n krachtig pleidooi heeft gehouden voor de Nederlandse zeescheepvaart. Het zal de minister van Verkeer en Waterstaat goed doen, evenals de minister van Economische Zaken, zulk een betoog en zulk een pleidooi in deze Kamer te hebben mogen aanhoren. Het is duidelijk dat de zeescheepvaart de regering bepaald een zorg is. Ik spreek dit uit op een wijze waaruit geen ironie valt te vernemen. De geachte afgevaardigde de heer Kiers gebruikte een maritieme term toen hij zei dat de stormbal is gehesen door de reders. Hij wees op het feit dat over dat probleem in de Tweede Kamer met de minister van Verkeer en Waterstaat en met de minister van Economische Zaken van gedachten is gewisseld. Hij heeft daarbij tevens gewezen op een aantal problemen van fiscale aard die door de reders zijn aangegeven en die ook te mijner kennis zijn gebracht en waarvoor ik, anders dan voor de voorafgaande zaken, directe verantwoordelijkheid draag.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nu aan de geachte afgevaardigde geen materiële toezeggingen doen, in welke vorm dan ook. Dat kan ik op dit moment ook niet, want het rapport van de redersvereniging is nog, gelet op de departementale gewoontes, betrekkelijk jong. Het rapport wordt nog diepgaand bestudeerd, waarbij ook gelet wordt op de samenhang met de beleidsterreinen van de ministeries van Economische Zaken en van Verkeer en Waterstaat. Ik wil echter wel toezeggen, dat de bestudering van het rapport en vanzelfsprekend van datgene wat vandaag hier naar voren is gebracht en wat aan de overzijde aan de orde is geweest, diepgaand zal zijn. Ik kan daarbij natuurlijk niet vooruitlopen op de resultaten, maar de geachte afgevaardigde mag zich wel van één ding verzekerd weten en deze verzekering heeft misschien te maken met mijn keuze als woonplaats sinds 1952 en het feit dat ik lid ben geweest van de Rotterdamse gemeenteraad, met name van de commissie belast met havenaangelegenheden: ik draag de Nederlandse zeescheepvaart een warm hart toe.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsvoorstel **Goedkeuring van de op 27 mei 1986 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Canada tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen, met Protocol (19614)**.

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Christiaanse** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Nederland heeft inmiddels een groot netwerk van belastingverdragen, langzamerhand ook met ontwikkelingslanden. Het is zinvol, dat de Staten-Generaal goedkeuring niet steeds stilzwijgend laten verlopen. Na de uitvoerige behandeling van het verdrag met Korea zeven jaar geleden door de Tweede Kamer, gevoelde de Eerste Kamer indertijd geen behoefte aan een schriftelijke of mondelinge behandeling. Nu, bij de goedkeuring van de nieuwe overeenkomst met Canada, getekend op 27 mei 1986, is dit wel het geval. Mijn fractie wil zich beperken tot enige hoofdpunten bij alleen deze mondelinge behandeling.

Het gesloten belastingverdrag van 1986 vervangt het verdrag met Canada van 1957. Ten tijde van het sluiten van het verdrag van 1957 was bekend, dat er sprake zou kunnen zijn van een zeer voordelige regeling op het punt van beleggen in Canadese hypothecaire vorderingen.

De Canadese National Housing Act dateert van 1938 en werd in 1954 met het Mortgage Insurance Plan verder vernieuwd, vermoedelijk om twee doelen te bereiken: stimulering eigen woningbezit en immigratiebevordering. Via een verzekerde garantie van hoofdsom en rente liep ook de hypotheeknemer als belegger, waarbij een zogenaamde approved lender als intermediair optrad, weinig risico. Ook voor de hypotheekgever in Canada als huiseigenaar, was het systeem aantrekkelijk.

Wat was de oorzaak van de "rush", al dan niet via speciaal opgerichte beleggingsfondsen in Nederland, naar het beleggen in deze

Canadese hypotheeken? Allengs waren hiermee grote kapitalen gemoeid, zoals blijkt uit de ook aan onze commissie overgelegde, vertrouwelijke stukken met schattingen en gegevens over 1984. Het is mij overigens bestid onduidelijk, waarom deze gegevens, ook voor zover zij op doorstroomdividenden betrekking hebben, vertrouwelijk moeten blijven. Ik dring erop aan, dat de brief van 26 november 1986 alsnog in de witte stukken kan worden opgenomen, anders moet iemand dat maar eens vragen op grond van de WOB. Ik neem aan dat hiertoe genoeg mensen bereid zijn. Het blijft in het algemeen een interessante vraag of wettelijke dan wel verdragsregelingen, die kennelijk bewust zijn gecreëerd en die later door bekwame adviseurs worden benut, wel aanleiding kunnen geven tot het gebruik van grote woorden als "oneigenlijk gebruik" of "misbruik". Van frauduleus gebruik is in ieder geval geen sprake, omdat niets wordt verzwegen. Bij de behandeling van de wetsvoorstellen over de deelnemingsvrijstelling, als die ons bereiken, kunnen wij op deze vraag uitvoerig terugkomen, omdat die ook daar speelt. Bij het wetsvoorstel pensioenbreuk dat wij de volgende week behandelen, is iets soortgelijks aan de orde.

In ieder geval kan er in de geschetste situaties geen sprake zijn van een wijziging met terugwerkende kracht van een eerder bewust gecreëerde regeling ten nadele van de belastingplichtigen. Bij de wijziging in de nieuwe overeenkomst van het regime van de Canadese hypotheeken gebeurt dat terecht ook niet. De overgangsregeling van 18 maanden na de ondertekening loopt af op het einde van deze maand. Bij wijze van spreken kunnen alle vorderingen voor dit tijdstip zijn afgewikkeld, c.q. verlegd. Ik heb begrepen dat het ministerie van Financiën op dit laatste alert blijft.

Het oude verdrag kent via artikel III als toewijzingsregel, de belastingheffing op interest op hypothecaire vorderingen, niet zijnde obligaties, toe aan de situsstaat van het onderliggende onroerend goed, in casu dus Canada. Behoudens een noodverband om de progressiewerking te handhaven, ziet de woonstaat, in casu Nederland, van heffing af. Deze toewijzing aan de situsstaat was overigens conform de toenmalige verdragspolitiek van Nederland op

belastingterrein en is nog steeds in overeenstemming met de nationale Nederlandse regels. Het bijzondere van de band met Canada is echter, dat Canada, hoewel het recht verkrijgend in de onderlinge relatie deze interest te belasten, daar op grond van de nationale wetgeving uitdrukkelijk geen gebruik van wenst te maken op grond van artikel 212 van de Income Tax, mits de eerder genoemde bijzondere garantieregeling geldt. Een eenvoudig voorbeeld: Nederland zou kunnen heffen op grond van de nationale wetgeving, omdat er geen onderworpenheid is in Canada, maar gaf dit recht weg bij belastingverdrag en Canada, die dit recht bij verdrag wel kreeg, wenst er geen gebruik van te maken. Gevolg: nagenoeg vrijstelling in beide staten van deze interest op hypothecaire beleggingen; een situatie gecreëerd bij verdrag door de onderhandelaars indertijd. Om dan van: oneigenlijk gebruik" te spreken, gaat mijns inziens inderdaad wat ver.

Het een en ander werkte ook door voor de vermogensbelasting, hoewel het verdrag daarvoor niet geldt, maar de 80%-limitering in artikel 14 van de Wet op de vermogensbelasting wel effect sorteert. Bij gebruik van het intermediair van het specifieke beleggingsfonds in NV-vorm werkte deze vrijstelling op de interest evenzeer, of nog beter gezegd, nog effectiever. De Canadese hypotheeken waren in dit opzicht overigens nog aantrekkelijker dan de Australische, omdat daar een 10%-heffing bestond. Het gewijzigde verdrag met Australië is eerder in werking getreden dan dit Canadese, eigenlijk tegen de aanvankelijke verwachting in. De naam van een bepaalde commissaris zal ook aan dit Verre-Oosten-avontuur verbonden blijven. Ik herhaal echter: afgezien van eigen ethische overwegingen, gebeurde met beide geldstromen niets dat vanuit de wetgeving als onoirbaar kon worden geklassificeerd. De wetgever of verdraggever had niet zelf de bloemen geplant, maar wel de grond bemest.

Mijn fractie vindt het juist, dat nu met deze nieuwe overeenkomst een einde komt aan dit vrijgevege regime dat alles bijeen gezien, toch vrij lang heeft kunnen voortbestaan. Dit laatste leek ook moeilijk te vermijden, aangezien het opzeggen van een verdrag geen lichtvaardige zaak is, zoals de staatssecretaris in de Tweede Kamer terecht heeft

opgemerkt en het onderhandelen veel tijd vergt, te meer daar er ook andere belangrijke punten bij het nieuwe verdrag een rol speelden. Het blijft vanuit historisch oogpunt evenwel vreemd, dat de memorie van toelichting de zaak van de hypotheeken nogal nevengeschikt behandelt terwijl het mijns inziens toch een hoofdpunt was om de onderhandelingen te starten. Vandaar mijn enigszins uitvoerige opmerkingen hierover.

De nieuwe overeenkomst volgt op het punt van de hypotheeken de sinds 1963 en vooral 1977 — dus later dan het verdrag van 1957 — geldende aanbeveling van het verdragsmodel van de OESO. Zij brengt de hypothecaire interest onder de regels van de gewone beleggingsinteressen, met recht tot belastingheffing in de woonstaat onder erkenning van het recht tot belastingheffing in de situsstaat. Als algemeen gebruik voor de toekomst bepleit ik overigens, dat elke toelichting op een nieuw verdrag — wij hebben er nog enkele te verwachten — redelijke gedetailleerd aangeeft waaruit de afwijkingen met dit OESO-model c.q. het UNO-model bij ontwikkelingslanden bestaan, teneinde de doelstellingen van beide modellen te dienen. Ik krijg gaarne de toezegging, dat dit zoveel mogelijk zal gebeuren.

Ik erken overigens, dat de toelichting op het onderhavige verdrag reeds uitvoeriger is dan gebruikelijk. Met instemming heb ik vernomen, dat het minister van Financiën werkt aan een algemene nota over het Nederlandse belastingverdragenbeleid, die wellicht aan beide Kamers kan worden gericht, omdat het gaat over volkenrechtelijke overeenkomsten.

Canada hecht grote waarde aan het recht van oprichting van rechtspersonen in het internationale rechtspersonenrecht, hetgeen doorwerkt op fiscaal terrein. Dit kan leiden tot conflicten tussen de rechtssystemen, ook op fiscaal terrein. In de overeenkomst wordt geregeld, dat ingeval zich een dubbele woonplaats van lichamen voordoet, de bevoegde autoriteiten met elkaar in overleg treden om dubbele belasting te voorkomen. Ook na de behandeling van dit punt in de Tweede Kamer, is onduidelijk gebleven hoe de situatie is zolang er geen overeenstemming is tussen de autoriteiten. Artikel 4, lid 3, van de overeenkomst bepaalt, dat voor de

toepassing van de toewijzingsregels de rechtspersoon geacht wordt noch van Canada, noch van Nederland inwoner te zijn. Op blz. 5 van de memorie van toelichting staat:

"Wordt geen overeenstemming bereikt, dan kan zo'n lichaam slechts in zeer beperkte mate aanspraak maken op de voordelen van de overeenkomst."

Dit is wel erg summier. De vraag rijst of en, zo ja, hoe artikel 22 over de vermijding van dubbele belasting van toepassing is. Artikel 4, lid 3, noemt uitdrukkelijk niet artikel 22. Moet Nederland op grond van artikel 22, lid 3, een niet door het verdrag beperkte hoge bronheffing op dividenden, interesten of royalty's verrekenen met de Nederlandse belasting of moet de interpretatie zijn, dat elke toepassing van artikel 22 afwezig is? Voor beide interpretaties kan een redenering worden opgebouwd. Het is interessant, te weten hoe het ministerie van Financiën hierover denkt.

Een toelichting op de werking van het sleutelartikel 22 indien niet voldaan wordt aan het vereiste van de "uiteindelijk gerechtigde" bij de bronheffing in Canada op dividend, interest of royalty, wordt node gemist. Artikel 22, lid 3, gebruikt dit begrip "uiteindelijk gerechtigde" niet, zodat het voor de hand lijkt te liggen, dat Nederland dan toch de hogere bronheffingen moet verrekenen indien een inwoner van Nederland die niet de uiteindelijk gerechtigde is, deze opbrengsten ontvangt. Toch lijkt dit een niet beoogde consequentie.

Aan de pensioenen is aan de overzijde door vele fracties en in het schriftelijk overleg met deze Kamer door de VVD aandacht besteed. De VVD heeft met name het actuele onderwerp van de pensioenbreuk aan de orde gesteld. Het is boeiend, dat de pensioenwetgeving in Canada er reeds in voorziet, dat een Canadese werknemer die van dienstbetrekking verandert, de waarde van zijn pensioenrechten meeneemt naar een nieuwe werkgever. Dit geldt ook bij de overgang van een particuliere dienstbetrekking naar een dienstbetrekking bij de overheid en omgekeerd.

In het internationaal belastingrecht wordt voor de belastingheffing nogal eens een onderscheid gemaakt tussen overheidspensioenen en particuliere pensioenen. Globaal heeft Nederland voorkeur voor het

volgende systeem: De eerste worden toegewezen aan de bronstaat, die uitbetaalt, en de particuliere pensioenen aan de woonstaat.

In de relatie met Canada moest wel een bijzondere regeling worden afgesproken van overgangsrecht. Voor Nederland geldt voor particuliere pensioenen het recht tot heffing van 15%. De AOW-uitkeringen zijn echter geheel aan Nederland toegewezen. Stel, dat een inwoner van Canada naast zijn Nederlandse AOW-uitkering een Nederlands pensioen geniet, welk belastingtarief is dan van toepassing op deze AOW-uitkering? Spelen de pensioentermijnen daarbij een rol? Het is een vraag uit het leven gegrepen, waarop ik nog gaarne een antwoord ontvang.

Het is boeiend dat het verdrag een bepaling kent met als gevolg dat de Nederlandse WIR niet ten gunste van de Canadese fiscus werkt. De nieuwe overeenkomst met Canada is dan ook heronderhandeld op een moment dat de negatieve WIR nog niet was afgeschaft. Stellig was het later dan moeilijker geworden, maar ik onderschat de bekwaamheid van de Nederlandse onderhandelaars bepaald niet.

Mijnheer de Voorzitter! Wij gaan akkoord met het wetsvoorstel, strekkend tot goedkeuring van de nieuwe belastingovereenkomst met Canada. Ik zie gaarne een antwoord tegemoet op de nog bij mij resterende vragen.

De heer **Luteijn** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie kan akkoord gaan met het voorliggende wetsvoorstel. Namens de heer Van Tets, die wegens een vergadering van de WEU Assemblée buitenslands is, wil ik toch nog op een specifiek punt nader ingaan; een punt dat niet enkel in dit verdrag een rol speelt, maar dat ook overigens hier ter sprake komt. Ik doel op het onderscheid in de belastingverdragen tussen aanspraken, opgebouwd in overheidsdienst, en aanspraken, opgebouwd tijdens een dienstverband in het particuliere bedrijfsleven.

De staatssecretaris heeft in de memorie van antwoord omschreven, hoe de toestand is en waarom zij zo is. Waar het mijn fractiegenoot echter om gaat, is de vraag of deze situatie wel tot redelijke uitkomsten leidt en, als dat niet zo is, of dat dan geen aanleiding dient te zijn om naar

een verandering te streven, ook los van de vraag of een toenemende verbreiding van het systeem van "portable pensions" het systeem niet praktisch onmogelijk zal maken. Ik teken daarbij terzijde aan dat naar de mening van zeer velen waardeoverdrachten de beste remedie zijn tegen pensioenverlies door pensioenbreuk en derhalve moeten worden bevorderd, hetgeen overigens de regering naar mijn mening ook doet.

De reden voor twijfel over de vraag of het huidige systeem tot redelijke uitkomsten leidt, in het bijzonder voor voormalige ambtenaren van Nederland, is dat de Nederlandse belastingtarieven niet alleen hoog zijn maar ook met zeer hoge percentages al op een laag niveau aangrijpen. Temidden van de omgeving waarin hij in het buitenland verkeert, zal de ex-ambtenaar daarom relatief zwaar worden belast. Nog schrijnender is de situatie voor de ex-ambtenares wier eigen pensioen cumuleert met het ambtelijk pensioen van haar man dan wel met het van hem verkregen weduwenpensioen.

Daartegenover zal de collega die de overheid halverwege de rit heeft verlaten voor een meer remuneratoire betrekking in het bedrijfsleven van de huidige regeling profiteren, doordat de bijeenstelling van beide pensioengedeelten die normaliter zou optreden (ook in de woonstaat) toch achterwege blijft.

Aangezien het om vele redenen gewenst is de belastingheffing te laten geschieden door de staat waar iemand duurzaam woont, lijkt het argument dat ten grondslag ligt aan het maken van een uitzondering voor ambtelijke pensioenen weinig overtuigend. Ik hoop dan ook dat de staatssecretaris zijn streven naar een wijziging van het OESO-model in dit opzicht niet zal beperken tot de situatie waarin het huidige systeem als gevolg van de wenselijke ontwikkeling van de waardeoverdrachten onwerkbaar wordt. Dit geldt te meer, daar dit laatste punt naar mijn mening in een aantal OESO-landen niet of minder speelt, terwijl een ongerechtvaardigd onderscheid tussen ambtenaren en anderen in alle landen minder gewenst moet worden geacht.

Mijnheer de Voorzitter! Ik hoop dan ook dat het laatste, min of meer directe, parlementaire antwoord van de staatssecretaris aan de heer Van Tets een tegemoetkomend antwoord zal kunnen zijn.

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Christiaanse heeft er terecht aan herinnerd dat het geruime tijd geleden is — ik meen zes jaar — dat de uitdrukkelijke goedkeuring van een belastingverdrag in deze Kamer geagendeerd was. Dat betrof toen de goedkeuring van de overeenkomst tussen Nederland en Korea. Het verdrag dat nu ter goedkeuring voorligt, is een belastingverdrag op de herziening waarvan door middel van vragen vanuit de Staten-Generaal, is aangedrongen. De vragen hadden betrekking op de zogenaamde Canadese hypotheek, die een hoge vlucht hadden genomen. Daar moest wat aan worden gedaan. Dat was niet geheel en al onbegrijpelijk, wanneer men bedenkt dat de rente op deze hypotheek op grond van het huidige verdrag, in Nederland niet belast worden, terwijl Canada die rente wel mag belasten, maar dat op grond van de wetgeving daar niet doet. De heer Christiaanse heeft daarop gewezen.

In het nieuwe verdrag bleek Canada bereid, een regeling op te nemen die aan deze situatie een einde maakt. Onder het nieuwe verdrag zal deze hypothecaire interest normaal in Nederland in de belastingheffing kunnen worden betrokken. Op uitdrukkelijk en dringend Canadees verzoek is er echter wel een overgangsregeling opgenomen. Ook op een ander belangrijk punt is het huidige verdrag met Canada herzien. Dat betreft artikel VII van het huidige verdrag, op grond waarvan globaal gesteld, interest en dividenden uit derde landen, zonder heffing van dividendbelasting in Nederland "dooruitgedeeld" kunnen worden naar Canada. Deze bepaling, die steeds meer in strijd met de ratio waarvoor deze bepaling in het leven was geroepen werd gebruikt, zal in het nieuwe verdrag komen te vervallen.

Een andere herziening betreft de belastingheffing over overheidspensioenen. Daar heeft de heer Luteijn over gesproken. Ik zal nog terug komen op diens opmerkingen. In het voorliggende verdrag is die heffing, in overeenstemming met de internationaal dienaangaande heersende opvatting, toegewezen aan de kasstaat. Gelet op de gevoelens die deze wijziging bij de groep Nederlan-

ders die in Canada woont en aldaar een Nederlands overheidspensioen geniet, blijkt te hebben opgeroepen, heb ik mij bereid verklaard voor die groep een overgangsregeling te treffen. Deze regeling, die voorziet in een beperkt heffingsrecht, zal door middel van een folder bekend worden gemaakt aan de desbetreffende belanghebbenden.

Ik zal nu antwoord geven op een aantal gestelde vragen. Ik verheug mij erover dat zowel de heer Christiaanse als de heer Luteijn zich met het verdrag kunnen verenigen, ook al hebben zij beiden nog enkele vragen. De heer Christiaanse is uitvoerig stil blijven staan bij de oorzaak van de rush wat het beleggen in de Canadese hypotheek aangaat. In dat verband heeft hij erop aangedrongen dat mijn vertrouwelijke brief van 26 november 1986 over de financiële gevolgen van het verdrag, alsnog in de witte stukken wordt opgenomen. Ik ben niet zo gelukkig met die gedachte. Het lijkt mij niet verstandig, dergelijke financiële gegevens aan de openbaarheid prijs te geven, WOB of geen WOB, een mijnheer Nobel of geen mijnheer Nobel. Die financiële gegevens bieden immers inzicht in de aan Nederlandse zijde in het geding zijnde belangen en kunnen daarmee de onderhandelingspositie van ons land ten opzichte van derde landen verzwakken. Daar komt nog bij dat een aantal van de gegevens waaruit is geput, uit niet openbare bronnen afkomstig is, maar vertrouwelijk ter kennis van het ministerie van Financiën zijn gegeven door degenen die dat aangaat. Ik zou het vertrouwen van deze bronnen beschamen, indien ik deze gegevens openbaar zou maken.

De heer Christiaanse heeft verder als algemeen gebruik voor de toekomst bepleit, dat elke toelichting op een nieuw verdrag redelijk gedetailleerd moet aangeven, waaruit de afwijkingen van het OESO- dan wel het VN-model in dat verdrag bestaan.

De heer Christiaanse heeft zelf reeds opgemerkt, dat de toelichtende nota bij het verdrag met Canada uitvoeriger is dan voorheen. Ik meen ook dat het verdrag reeds is opgezet op de manier die door de geachte afgevaardigde wordt bepleit en ik kan toezeggen dat deze lijn zal worden voortgezet. Ik kan de geachte afgevaardigde eveneens toezeggen — ik ging hier eigenlijk reeds van uit,

naar aanleiding van een andere vraag van de geachte afgevaardigde — dat uiteraard ook aan dit huis de algemene nota over het Nederlandse belastingverdragenbeleid zal worden toegezonden. Wellicht zien wij dan het fenomeen dat een dergelijke nota — normaal bespreekt de Eerste Kamer nota's niet — hier op enigerlei wijze in behandeling wordt genomen. Ik zie de voorzitter van de vaste commissie voor Financiën in dit huis instemmend knikken, al weet ik niet of hij op dit ogenblik uit dien hoofde zijn hoofd op en neer beweegt, dan wel als spreker namens zijn fractie.

Ik kom nu terug op de beantwoording van de meer specifieke vragen die door de heer Christiaanse zijn gesteld. Ik spreek mijn bewondering uit aan zijn adres, want de vragen geven blijk van een zeer gedegen bestudering van het onderhavige verdrag.

Hij vraagt of in gevallen, waarin tussen de bevoegde autoriteiten geen overeenstemming is over de oplossing van een dubbele woonplaatsproblematiek van lichamen — artikel 4, derde lid ziet hierop — artikel 22 — het artikel ter zake de voorkoming van dubbele belasting — van toepassing is. Het antwoord luidt: ja, maar ik voeg hieraan meteen toe dat aan Nederlandse kant in bijna alle gevallen toch niet toegekomen wordt aan de toepassing van dat artikel. In het zogenaamde voorkomingsartikel — artikel 22 — is namelijk opgenomen dat Nederland een vermindering ter voorkoming van dubbele belasting verleent voor die bestanddelen van het inkomen, die op grond van de, in dat voorkomingsartikel opgesomde artikelen, in Canada belast mogen worden. Op grond van artikel 4, derde lid worden evenwel die toewijzingsartikelen juist uitgesloten. Dit heeft tot gevolg dat Nederland op grond van het verdrag ook geen voorkoming behoeft te geven. In feite is het effect dat artikel 22 niet tot toepassing komt. Dat dit artikel evenwel niet met zoveel woorden is uitgesloten, is terug te voeren op een uitdrukkelijke Canadese wens. Bij een uitdrukkelijke uitsluiting van artikel 22 in artikel 4, derde lid, zou in Canada ook het, in de Canadese nationale wetgeving voorziene voorkomingsstelsel, niet meer van toepassing zijn.

Door de geachte afgevaardigde de heer Christiaanse is ook nog de vraag gesteld welk belastingtarief van

toepassing is op de AOW-uitkering, indien naast de AOW een pensioen wordt genoten, waarover het Nederlandse heffingsrecht beperkt is tot 15%. Gevraagd werd of de pensioentermijnen hierbij een rol spelen. Het antwoord hierop luidt, dat de pensioentermijnen inderdaad meespelen bij de bepaling van het tarief over overige in Nederland belastbare inkomsten, zoals in de gegeven casus de AOW-uitkering. Het verdrag bevat immers slechts toewijzingsregels aan de hand waarvan bepaald kan worden, welke staat zijn, ingevolge zijn nationale fiscale wetgeving bestaande, heffingsrechten kan effectueren, zonder overigens op de nationale wetgeving inbreuk te maken.

Versimpeld gezien is de gang van zaken met betrekking tot de gegeven casuspositie als volgt. De AOW en de pensioenuitkering worden bij elkaar opgeteld en na aftrek van de belastingvrije som wordt op de aldus verkregen belastbare som het tarief toegepast. De verschuldigde belasting wordt naar evenredigheid aan de AOW-uitkering en aan het pensioen toegerekend. Indien de aan het pensioen toerekenbare belasting meer bedraagt dan 15% van het brutopensioen wordt de verschuldigde belasting met dit overschot verminderd. Met de beperking van de Nederlandse heffing tot 15% over Nederlandse overheidspensioenen van in Canada wonende pensioenge-rechtigden die tevens de Canadese nationaliteit bezitten en met dezelfde beperking ten aanzien van particuliere pensioenen wordt dus geen afzonderlijke heffing naar een vast bedrag van 15% geïntroduceerd doch wordt slechts bereikt, dat de Nederlandse heffing niet meer bedraagt dan gemiddeld 15% van het brutopensioen. Het desbetreffende pensioen wordt dus normaal in de Nederlandse belastingheffing betrokken. Afhankelijk van de belastingvrije som en de overige in Nederland belastbare inkomsten varieert de feitelijke belastingdruk over een dergelijk pensioen van 0 tot maximaal 15% gemiddeld van het pensioen.

De belasting over eventuele overige inkomsten wordt door pensioentermijnen waarover het heffingsrecht beperkt is tot maximaal gemiddeld 15% in gelijke mate beïnvloed als door pensioenrechten van gelijke omvang waarvan het

heffingsrecht integraal aan Nederland toekomt.

De geachte afgevaardigde begrijpt, dat ik door het integraal voorlezen van een zorgvuldig voorbereide tekst — de heer Christiaanse was zo vriendelijk mij van te voren zijn redevoering toe te zenden — de optimale zorgvuldigheid in acht heb genomen bij een mogelijke uitleg van dit verdrag naar aanleiding van zijn vragen.

De heer Luteijn heeft namens de heer Van Tets gesproken. Zou de laatste aanwezig zijn geweest, dan zou hij wellicht voor het laatst in de Kamer hebben gesproken, hetgeen ik op zich, gelet op de oude relaties die ik juist in het politieke en vriendschappelijke kader met de heer Van Tets in het Rotterdamse heb, ernstig betreurt. Ik begrijp echter dat hij nu, niet al te jong meer maar ook niet zo oud, genoeg vrije tijd wil hebben om aandacht aan zijn privéleven te geven. Dat zij hem van harte gegund.

De heer Luteijn heeft aandacht gevraagd voor de behandeling van overheidspensioenen en particuliere pensioenen onder belastingverdragen in het algemeen naar aanleiding van de opmerkingen daarover in het verleden door de heer Van Tets gemaakt. In de memorie van antwoord heb ik reeds aangegeven waarom er nog verschil in behandeling bestaat tussen de belastingheffing over overheidspensioenen, belastingheffing in de uitbetalende staat en particuliere pensioenen waarover de belastingheffing in de woonstaat van de pensioengieter plaatsvindt. Tevens heb ik in de memorie van antwoord toegezegd, dat zodra zich nationaal en internationaal een tendens tekent waarbij meer algemeen het medenemen van pensioenrechten mogelijk wordt binnen de OESO een heroverweging van de modeloplossing ware te entameren. Ik begrijp dat de geachte afgevaardigde de heer Van Tets bij monde van de geachte afgevaardigde de heer Luteijn deze kwestie eerder in de OESO besproken wil hebben. In aansluiting op datgene wat ik in de memorie van antwoord heb weergegeven ben ik graag bereid om dat te doen, zeker tegen de achtergrond van dit verdrag met Canada en omdat de onderhandelingen met deze belangrijke OESO-partner hebben laten zien, dat de modeloplossing zoals die door de OESO is ontworpen niet tot een goed resultaat in de relatie tot dat land zou

hebben geleid. Vandaar dat naar mijn mening een wijziging van het OESO-model wenselijk is. Vandaar ook mijn toezegging, dat op kortere termijn te zullen entameren.

De heer **Christiaanse** (CDA): Ik heb geen behoefte aan een tweede termijn, Mijnheer de Voorzitter! Eén vraag is niet ten volle beantwoord. Misschien kan bij het verder nagaan van mijn betoog worden gezien of dat waar is. Ik kan dan eventueel schriftelijk antwoord krijgen.

Staatssecretaris **Koning**: Vanzelfsprekend, mijnheer de Voorzitter! Dat zeg ik gaarne toe.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

Sluiting 15.58 uur.

Noot 1 (zie blz. 1485)

Lijst van besluiten

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

- a. de openbare behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 9 juni 1987:
 - Wijziging van hoofdstuk XV (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) van de begroting van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1985 (Slotwet; tweede wijzigingsvoorstel) (19837);
 - Wijziging van de begroting van het Staatsmuntbedrijf voor het jaar 1985 (19853);
- b. de openbare behandeling van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 16 juni 1987:
 - Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek (tweede gedeelte) (algemene voorwaarden) (16983);
 - Voorlopige voorziening inzake geschillen waarvan de beslissing aan de Kroon is opgedragen (Tijdelijke wet Kroongeschillen) (19497);
- c. het voorbereidend onderzoek door de vaste commissie voor Financiën van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden op 16 juni 1987:

Wijziging van de inkomstenbelasting (verruiming toepassing huurwaardeforfait) (19741);

Wijziging van hoofdstuk IX B (Ministerie van Financiën) van de begroting van de uitgaven en ontvangsten van het Rijk voor het jaar 1985 (Slotwet; tweede wijzigingsvoorstel) (19721);

d. de openbare behandeling van de raming der Kamer voor 1988 te doen plaatsvinden op 22 juni 1987.

de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van de inkomstenbelasting (verruiming toepassing huurwaardeforfait) (19741)

Wijziging van hoofdstuk XIV (Ministerie van Landbouw en Visserij) van de begroting van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1984 (Slotwet; tweede wijzigingsvoorstel) (19748)

Wijziging van hoofdstuk V (Ministerie van Buitenlandse Zaken) van de begroting van de uitgaven van het Rijk voor het jaar 1984 (Slotwet; tweede wijzigingsvoorstel) (19832)

Deze wetsvoorstellen zullen worden gesteld in handen van de desbetreffende commissies.

Lijst van ingekomen stukken met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. de volgende regeringsmissives:

- een, van de minister van Justitie, ten geleide van een brief van 28 april 1987 van de voorzitter van de vergadering van procureurs-generaal betreffende het vraagstuk van wetgeving over euthanasie, alsmede een afschrift van de brief van 28 januari 1987 van de minister van Justitie aan genoemde vergadering over hetzelfde onderwerp.

een, van de minister van Onderwijs en Wetenschappen, ten geleide een kopie van zijn brief van 25 mei 1987 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, alsmede de daarbij gevoegde bijlage, betreffende Open Universiteit.

een, van de minister van Financiën, ten geleide een afschrift aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van de notitie Spaarstromen.

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van het Onderzoeksprogramma DGMH 1987-1989, behorende bij de begroting van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, met betrekking tot Afslanking Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders.

De Voorzitter stelt vor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden.

2°. een missive van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de op 29 januari 1987 te Lilongwe tot stand gekomen Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Republiek Malawi inzake luchtdiensten tussen en via hun onderscheiden grondgebieden, met bijlage (Trb. 1987, 42), alsmede van een toelichtende nota bij deze Overeenkomst.

De missive is gedrukt en aan de leden toegezonden; de bijlagen zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden.

3°. de volgende missives

- een, van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, ten geleide van het rapport 'Ruimte voor groei; kansen en bedreigingen voor de Nederlandse economie in de komende tien jaar'.

een, van het dagelijks bestuur van het Havenschap Delfzijl, ten geleide van de notulen van de vergadering van de raad van bestuur van 9 april 1987, alsmede het besluit van de raad van bestuur tot vaststelling van een wijziging van de Verordening betreffende het Financieel Beheer van het Havenschap Delfzijl per 10 april 1987.

een, van de waarnemend President van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het op 20 mei 1987 door de Rekenkamer vastgestelde rapport inzake Inspectie van het Onderwijs.

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden.

4°. de volgende geschriften:

- een, van H. van der Vliet, te Amsterdam, betreffende het vluchtelingenprobleem

een, van J. P. E. Baakman, te Haaksbergen, betreffende strijdigheid tussen de Grondwet en de wet op de Raad van State;

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Justitie.

een, van A. P. Lautenbach, te Zevenhuizen, betreffende bezuinigingsmaatregelen van de Regering ten aanzien van hulpverlening aan gehandicapten;

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissies voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en voor Welzijn en Volksgezondheid.

een, van F. Krause, e a. te Hengelo, betreffende de stelselherziening sociale zekerheid (homosexuele samenlevingen);

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.